

ORATIO

MARTINI CROME

RI IN FVNERE OPTI

mi & maximi principis, Sigismun

di eius nominis primi Polonorum,

Litvanorum, Russorum, Prus

forum, & Masouiorum

Regis. &c.

Craco, M.D. XL. viij. Ad vij. Cal. Aug.

Apud Viduam Hiero. Vieto.

SERENIS

SIMOPRINCIPI

et Domino, dño Sigismundo Augusto
Dei gratia Regi Polonię, magno duci
Litvanię, Ruffię, Pruffię, Mafouię, Sa
mogitię, &c. Domino & heredi,
domino suo clementiffimo.

MARTINVS

Cromerus,

IN PVBLICO ET

I acerbiffimo omnium noſtrum luſtu,
quem tecum pariter, Sigismunde Augu
ſte rex InclYTE, morte ſanctiffimi regis
noſtri Sigismundi, patris tui, nuper hau
ſimus, nulla eſt, mea quidem ſententia,
maior & efficacior doloris leuatio, quã
honeſtiſſime & laudabiliter in primis ab
eo acte, & religioſe exacte atq; poſite
vite, beneq; & feliciter, ſapienter & cum
approbatione omnium bonorum admini
ſtrati regni huius, recordatio. Qua in par
te cum ego pro meo de multis bene me
rendi ſtudio opis aliquid non tibi, neq;
maiori,

228458I

maioribus nati, qui multos annos in res
pub. hac nostra, & in aula eius regis vera-
sati, exactius omnia norunt, & memoria
tenent, sed minoribus & imperitis afferre
cuperem, scripsi ei funebrem orationem
siue laudationem: qua vitam eius penè
omnem, resq; gestas illustriores, nude &
succincte, quoad fieri potuit, exponendo,
non verbis amplificando, quod perlongū
et non mearum sanè virium opus fu-
turum erat, complexus sum: vt esset cō-
mentarij vice interim, dum siue à nobis
ipsis in instituta historia gētis nostrę, si-
ue, quod malim à doctiori atq; disertiori
quopiam diligentius omnia pertractātur.
Nec sanè defunt in hoc tuo regno, quod
multo florentius & belli & pacis artibus
pater tuus reddidit, quàm acceperat, qui,
si tua benignitas accesserit, & libenter id
opus suscepturi sint, & cū dignitate per-
secuturi. Equidem si nihil aliud hoc la-
bore meo assequar, certè doctiorum ces-
santium adhuc studia excitabo, & perse-
qui hęc accurate & ornate volētibus ma-
teriam subministrabo. Tibi verò in pri-
mis inclyte Rex orationem hanc dicere

Añ volui,

2284585

volui, cui meipsum non ita pridem addi-
xi, & ad quem hereditas paternę glorię
maximę pertinet: vt si quidem placebit,
nonnulla, si non cum voluptate, certę cū
leuatione desyderij paterni, domestica des-
cora recognoscas, & nostri siue oej, si-
ue negocij fructū, & quasi primitias quas-
dam delibes: Sin displicebit, quod ma-
gis credo, melioribus des id negocium, vt
ne cū eorum, qui nunc viuunt, mortaliū
memoria, sapientissimi & optimi patris
tui laudes intermoriantur. Quāquam vi-
uent eę, nisi me vanum fallit augurium,
quo sempiterno, easq; posterij nostri lon-
ge etiam quān nos gratiore & iucundi-
ore memoria prosequantur. Quod reli-
quum est: Deum precor, vt fausta tibi
nobisq; omnibus regni tui initia esse ve-
lit, & letioribus in dies successibus id cus-
mulet, ac diutissime incolume fortunę
natumq; præstet. Cracouię
nono Cal. Aug.
1548.

ORATIO

MARTINI CRO-

meri in funere optimi & maximi prin-
cipis, Sigismundi eius nominis primi Po-
lonorum, Litvanorum, Rufforum,
Prussorum, & Masouiorum
Regis. &c.

INTEMPERAN-
tius fortasse Sigismunde Au-
guste Rex inclyte, & vos patres am-
plissimi, ac cæteri viri vndequaq; or-
natissimi, abuti facilitate & patientia
vestra videor, qui locum hunc au-
gustum, apud vos hoc tempore di-
cturus, conscenderim, nihil neq; con-
spectum cõfessumq; istum vestrum
amplissimum grauissimumq; reueri-
tus, neq; rei, de qua dicendum est,
magnitudine deterritus. Neq; ego
ita sum hebes, vt non intelligā, quid
A in et quana

& quantū sit, quod nunc à vobis ex-
pectetur; Neq; ita mihi ipse placeo,
vt non perspiciam, quid à me præ-
stari possit. Quod si Alexander ille
magnus rex Macedonum, qui res
maximas mira celeritate & rara fe-
licitate gessit, neq; pingi se, nisi ab
Apelle, neq; fingi, nisi à Lysippo, præ-
stātissimis suę ætatis artificibus, pas-
sus est; quanto acumine, quàm varia
doctrina, quàm solido iudicio, qua
memoria, quàm vbere deniq; & illu-
stri eloquentia esse oportet eum, qui
de optimi, fortissimi, sapientissimi,
clementissimi, & pientissimi regis
SIGISMUNDI, cuius nūc
exequias Polonia, Litvania, Russia,
Prussia, Samagitia, et Masouia om̃is
mœsta & pullata celebrat, laudibus et
vita omni verè & pro meritis eius
dicere velit? Et effigiem quidem cuius-
iusquam

iulquam apte seu pingere, seu fingere
non maximi est ingenti, neq; laboris,
ac ne operæ precij quidē. Patent om-
nium obtutibus corporis lineamēta,
neq; magnopere cuiusquā refert, quo
colore, qua figura oris, quo corporis
totius habitu, quauē statura qscq;
fuerit, qui inter homines esse desint.
Animorū habitudines vitamq; om-
nem nō cuiusuis est neq; exacte per-
spicere, neq; dicendo apte & ad vi-
uum exprimere. Magnorum autē vir-
rorum, & excellenti virtute prædito-
rum laudes celebrare, apprime utile
est vitę hominum et necessarium: vt
et illis, quoad fieri potest, pro meritis
suis gratia referatur, & cæteri ha-
beant, vnde virtutis & laudis exem-
pla petant, et quo ad benemerendum
de suis incitentur. Tante sunt autem
huius optimi regis virtutes, vt sum-

mis pariter ac imis abunde exēplo-
rum ad vitam recte & honeste insti-
tuendam suppeditent: tanta in nos et
in patriam hanc nostram cōmunem
merita & beneficia, vt ea sempiterna
immortalitatis laude cōsecrari à no-
bis oporteat. Neq; tamē is ego sum,
qui id me rectissime et cū excellenti-
bus sanctissimi illius regis virtutib;
tum perpurgatis vestris auribus di-
gne facere posse cōfidam. Absit hac
à me arrogantia. Non adeo effrons
demensq; sum. Intellego nullā in me
esse doctrinam, nullum dicēdi vsum
et exercitationem, nullū excellens in-
genium, nullam deniq; memoriam.
Quænam vero tanta est cuiusquam
eloquentia? in quō tantum flumen
lectissimorum verborum? in quo tã-
ta vis, & vt ita dicam fulmen senten-
tiarum? in quo deniq; tanta memo-
ria &

ria & pronunciandi dignitas, vt clarissimis optimi regis virtutibus atq; meritis par esse possit? Sed si lautis ac delicatis epulis deficimur, an ne cibarium quidem panem hospitibus apponemus? Et, si auro, gēmis, preciosaq; veste caremus, ne malo quidē cotoneo vel scypho aque ex præterlabenti amne haustę gratitudinem animorum nostrorū sanctissimę huius regis animę ostendemus? Vetus est prouerbium, Eos qui thura non habeant, mola falsa litare. Certe vel cum periculo priuatę temeritatis & impudentię, non est prodenda causa publica, neq; cōmittendum est, vt dū singuli pudori nostro consulimus, cuncti, hoc extremo laudationis officio in funere talis ac tam bene meriti regis prætermisso, ingratitude, ne dicam impietatis reprehensionē apud

A. v omnes

omnes gentes, quæ humanitatem cõ-
lunt, merito incurramus. Audẽdum
est igitur, & eò quidem maiore fidu-
cia, quòd n̄s de rebus dicendum est,
quæ vobis plæriscq; omnibus æque ac
mihi notę, nonnullis etiam notiores
sunt: nempe quas vidistis ipsi ferẽ, et
meministis, & quarum, vt ait poëta
quidam, pars magna fuistis. Ita enim
futurum est, vt me rudi & inculto,
sed plano tamẽ sermone capita mo-
do rerum attingente, cætera vos ipsi
diligentiũs mecum recognoscatis, &
grata iucundaq; vt par est, memoria
recolatis. Ac de tribus bonorum ge-
neribus, quæ sola sunt laudabilia, pri-
mum externa, deinde corporis, po-
stremo animi eius bona succincte
persequar. Quod dum facio, vos mi-
hi quæso, viri præstantissimi, benignos
vos & attentos præbeatis.

Genus

GENV S paternum Sigismūz
di à Cazimiro est, Wladislai
Iagellonis filio. Nemo est aut sic ho-
spes in Polonia, ac in toto fermè se-
ptentrione, cui non sit auditum de
Iagellonū familia, quę iam supra cen-
tū & quinquaginta annos apud nos
regnat, à vetustis Litvanorum duci-
bus ducens originem. Cuius prin-
ceps Iagello, cui Wladislao nomen,
bono veroque omine, quasi qui glo-
ria potens esset, maiores nostri indi-
derunt, huius avus, tuus autem Sigis-
munde Auguste proavus, cum Li-
tvanie & magne partis Russię do-
minatu potiretur, expetitus à Polo-
nis, & ad regnum vnā cum coniugio
religiosissime virginis Hedwigis de-
mortui Lodouici regis Vngarorū
et Polonorum filię, repudiatis qui-
busdam alijs procis, accitus, religioni
Christiane

Christianę sese, et cunctam simul Li-
tuaniam addixit : ditiõesq; suas om-
nes Polonię fœdere sempiterno ad-
iunxit: in cicuranda, & à prodigiosis
dæmonum superstitionibus ad veri
dei cultum conuertenda gente sua a-
gresti & barbara, permultum labo-
ris, operę, sumptusq; impendit, nec
indecorum sibi duxit præpotens rex,
doctoris & apostoli munere fungi
apud rudem & vilem plæbeculam,
cum nostri sacerdotes eius linguę pe-
nitus essent imperiti. In Boemis
quoq; ad sanitatem priscamq; reli-
gionem à multiplici errore, quo se
authore Ioanne Husso implicarant,
reuocandis, non parum operę sum-
psit : cumq; pertinaciores eos esse a-
nimaduertisset, regnum ab eis dela-
tum repudiauit. Silesios quosdam &
Russos duces domuit : Cruciferos
Germanos

Germanos non modo Litvanie in-
hiantes, verum etiam Poloniam ip-
sam, parentem et nutricem suam cru-
deliter & impie laniantes, clarissimis
aliquot victorijs repressit: Victis
fractisque pacem æquis conditiõibus
dedit. Erat enim singulari lenitate
et mansuetudine: Ad remittendas of-
fensas perfacilis, & supra modũ cre-
dulus: quippe qui fallere neminem
ipse consuevisset. Quo magis obno-
xius & opportunus fuit dolis & in-
iurijs cum Sigismundi Cæsaris, tum
Vitavdi & Suitrigali proximorum
suorum: de quibus erat bene meri-
tus. Per quos factum est, vt in ad-
ministrando regno plusculum habe-
ret negocij. Huic decrepita valde æta-
te, cum duo de quinquaginta annos
regnasset, vita defuncto, de duobus
filijs impuberibus, quos è quarta vo-

xore

xore Sophia Rufsa Kiouicſium du-
cis filia ſuſceperat, maior natu Wla-
diſlaus in regno ſucceſſit, is, qui Vn-
garorū quoq; regno ſuſcepto, & pro-
fligatis ſumma cum gloria aliquot
Turcarum exercitibus, cū prius ad
Macedonię, deinde ad Thracię fines,
hoſti pacem petenti formidabilis, cū
animioſiore quàm validiore exercitu
penetraſſet, apud Varnā inter con-
ſertiſſimos hoſtes incautiſſimè dimicās,
certam propemodum victoriam cū
vita pariter amiſit, cum vndecim fer-
mè apud nos, apud Vngaros vero
non totos quinque annos regnaſſet,
Poſt hunc Cazimirus natu minor
frater, tuus Sigismūde Auguſte auus,
regnum hoc ſuſcepit: cui peruaſtata
à Tartaris (tameſi profligatis ſemel
atq; iterum) Podolia & Ruſſia, & a-
miſſus per defectionem ad Moſchos
dominatus

dominatus Seueriensis, ac domestici
motus, seu verius offensę voluntates
multorũ, propterea q̃ Litvanis plus
sculum indulgeret, malisq̃ consulto-
ribus vteretur, non parum de pater-
na felicitate detraxere. Prussiam ta-
men & Pomeraniam per deditiõem
recepit. Cruciferis fœderũ non tena-
cibus post tredecim annorum bellũ
supplicibus, & iureiurando in verba
sua & posterorũ suorum regũ Polo-
nię adactis, relicta parte Prusię pa-
cem dedit. Valachorum palatinum
bellicosissimum Stephanum, in clien-
telam accepit, & in consilio suo locũ
ei dedit, ac magno ei ad profligandos
Turcas adiumento fuit. Cum Vnga-
ris & Boemis vario Marte bella gese-
rit. Filios sex, & septem filias ex Eli-
zabetha Alberti Cæsaris filia Ladi-
slai Vngarorum & Boemorum re-
gis.

gis sorore, fœmina honestissima &
religiosissima suscepit. Ex his viuens
Wladislaum natu maximũ Boemis,
Cazimirum, ac deinde Ioannem Al-
bertum Vngaris reges dedit. Sed vo-
troq; hoc dissensione partium deser-
to, Vngariã quoq; Wladislaus obti-
nuit. De quo nati, Ludouicus quidẽ
filius, bimulus viuente patre corona-
tus, cum ei exacta ætate mortuo, in
vtroq; regno successisset, iuuenis ad-
modum, Turcico bello ante vnũ &
viginti annos apud Mohatium mi-
serabiliter perijt: Anna vero filia cũ
Ferdinando Cæsare, qui post Ludo-
uicum apud Vngaros et Boemos re-
gnat, nupta, tribus filijs præclare in-
dolis, & nouem filiabus superstitionibus
relictis, anno abhinc altero parturiẽs
diem clausit extremũ. De supra me-
moratis vero duobus filijs Cazimiri
regis.

regis, Cazimirus quidem, iuuenis eaz
stiffimus atq; religiosissimus, in Li
tvania immaturam mortē obiit, non
sine celebri sanctimonie fama, quam
complura miracula ad sepulchrum
eius ædita cōfirmarunt: Ioannes Al
bertus post patrem octo et amplius,
deinde hunc secutus Alexāder quinq;
annos regnarūt: Ille quidem maximi
animi, sed ante susceptum regnum, q̄
regnās felicior: Hic à Moschis apud
Vedrusios victus, eosdē apud Opoz
scam, Tartaros vero Tauricos apud
Clecicum paucis ante mortē diebus
insignibus prælijs, pfligauit: Vterq;
extincti propere, credo vt digniori
cederent: Post hos Sigismundus hic
noster natus est. Hunc secutus Fri
dericus, sacris initiatus, Archiepisco
pus Gnesneñ. simulq; Episcopus Cra
couieñ, & S. Romane ecclie pres

B byter

byter Cardinalis fuit. Porro filiarū
Cazimiri due immature mortuę:
Heduigis Georgio duci Bauarorum;
Sophia Friderico Marchioni Bran-
deburgenſi; Anna Boguſlao Pomera-
norū; Barbara Georgio Saxonū; Eli-
zabetha vero, patre mortuo, Frideri-
co Legnicienſium et Bregenſium du-
cibus matrimonio iunctę fuere, &
omnem pené Germaniam affinitati-
bus & propinquitatibus illuſtrium
virorum & mulierum quas enume-
rare perlongum eſſet, nobis deuinxer-
e. Sed ad inſtitutum noſtrū reuer-
tamur. Hoc igitur Sigifmūdi genus
compluribus, quemadmodum vider-
is, præclaris principibus ac regibus
fœcundum fuit. Atq; is ab ineunte
primum pueritia vnà cum alijs fra-
tribus ab honeſtiſſima & religioſiſ-
ſima matre ſanctę ac téperanter edu-
catus,

catus, & à preceptoribus, viris eruditis, bonis, grauibus, & pijs, ad virtutē inprimis & pietatem, cultumq; diuinum institutus, in literis quoq; non contemnendos progressus fecit, ita vt latine scribentes & loquentes sine interprete intelligeret, nec incommode ipse ea lingua vteretur. Germanicam vero, cuius propter finitimos atq; etiam incolas Germanos, non exiguus est vsus apud nos, exactius didicit. Porro in diuinis scripturis ita fuit exercitatus, vt multa inde senior meminisset, ac sæpe eas in ore haberet, non ad scurrilem iocum aut ad curiosam disceptationem, vt nunc improbus, ne dicā impius, mos inoleuit, sed serio & ad moderandas actiones vitamq; omnem. Eoq; timorē dei, iusticiam, & virtutem maxime semper præ oculis habuit. Permultū

B ñ enim

enim refert, quibus rebus quis ab ineunte ætate afuefactus fuerit. Nec scio, an ad vitam sic vel sic degendam longe plus faciat, quo modo quis à puero eductus & institutus, quàm quo modo natus sit. Solent enim plerūq; etiam bonæ & generosæ indoles, praua, atq; adeo negligētiore quoq; educatione deprauari : viciosam verò naturam sæpe bona educatio corrigit. Sic igitur educatus Sigismundus, adolescens singulari indole, modestia, comitate, grauitate, & industria, quæ res maxime ætatem illam cōmendant, magnam sibi non modo nostrorum hominum, sed etiam externorū, Vngarorum inquam, Boemorum, Silesiorū, & Germanorum, cū quibus vixit, beneuolentiā adiunxit. Nam cum regnante Ioanne Alberto fratre post patrem, iuuenis in
Vngariā

Vngariam ad Wladislaum alterum fratrem se contulisset, ibi ea dignatione fuit, vt Vngari & Boemi magis eum propemodum, quàm regem suum reuererentur: per eum, quæ cupeerent, publice & priuatim à rege peterent: eius authoritati & iudicio libèrè starent. Vsq; adeò maiorem vim habet ad tenendos in officio etiam feroces homines, æquitatis, grauitatis, constantiæ, & sapientiæ opinio, quàm regium sceptrum, quàm etiam carcer, bonorum confiscatio, proscriptio, virgæ deniq; & secures. Itaq; magno omnium fauore, Glogouiensem & Opauiensem dominatum, & summam vtriusq; Silesiæ præfecturā a Wladislao fratre obtinuit: Adeoq; charus ac venerandus fuit Silesijs, vt hodie etiam eius imperium grata & iucunda memoria prosequant. Quid

B iiij illud,

illud, nōne ingens est bonę existimatiōis & beneuolentię hominum erga eum documentum? quòd cum regnaret iam in Polonia, à Suetijs post eiectum Christiernum regem, & item ab Vngaris atq; Boemis, post miserabilem Ludouici fratris filij interitum, vt illa quoq; regna susciperet, expetitus est. Neq; deterrebatur Suetios tanta terre marisq; intercapedo, quanta à nobis disiunguntur, ac ne Vngaros quidem & Boemos pacta conuenta cum maximiliani Cæsaris liberis, aut Caroli & Ferdinãdi maximorum principum potentia, si Sigismundus delatum sibi regnum suscipere voluisset. Apud suos vero quàm gratiofus fuerit, vel illud permagno argumento est, qd Ioanne Alberto rege mortuo, prælatu fuisset procul dubio in regno, maiori

maiori natu fratri Alexandro cun-
ctorum suffragijs, nisi plus publica
quies atq; tranquillitas, & vetusta cū
Litvanis, quos iam Alexander ditio-
ne tenebat, foedera valuissent. Iam ve-
ro quantum ei honorē summi quicq;
principes habuerint, redite quæso me-
cum paulisper in memoriam. Pri-
mum enim Maximilianus Cæsar nō
minoris animi, quā prudētię prin-
ceps, dudum hostis acerrimus, post
celebrem illum congressum Viennē-
sem, eo ipsum honore prosecutus, ea
charitate complexus est, vt in loco
fratris deinceps eum haberet: eius
gratia foedus cū Basilio magno Mo-
schorum duce ictum respueret, ac nō
modo non defenderet contra Sigis-
mundum Cruciferos in Prussia, quos
defendendos susceperat, verum etiam
auxilia ei contra illos, si quid noui
B iij moli-

molirentur, suo nepotumqꝫ suorum
nomine promitteret. Qua de re ex
tat apud nos diploma eius. Huius
vero nepos Carolus, qui nunc late &
feliciter imperat, nonne hunc Sigis
mundo honorem habuit, vt inclyte
huic regine Bone, vxori eius coniun
ctissime, Barensem principatum, quē
post obitum matris eius in potestas
tem suam redegerat, redderet? ipsum
societate sua & aureo vellere vltro
dignaretur, sæpe honorificētissimam
eius mentionem faceret? neqꝫ vnq̃
Cruciferis & alijs Germanis bellum
contra eum flagitantibus indulgeret?
Adest hic vir clarissimus Stanislaus
Lascius palatinus Siradiensis, haud
ita pridem apud illum potentissimū
Imperatorem legatione functus: Ad
sunt item viri præstantes, Petrus Oz
palenius Castellanus Gnesen. Stanis
laus

flaus Borgius Decanus Cracouiē.
Nicolaus Myscouius Regiē menſe
ſtructur: Vellem adeſſet etiam vir e
ruditiſſimus Ioānes Dantiſcus Epi
ſcopus Varmienſis: qui omnes idem
munus apud eundem Imperatorem
cum laude ſuperioribus temporibus
obierunt. Ex his cuiq; licet diſcere,
quantopere ille princeps maximus et
grauiſſimus Sigismū dum regem ob
ſeruarit. Quid frater eius, Ferdinan
dus Cæſar et rex potētiſſimus? nonne
plurimum eum et amauit, et coluit?
nonne eius arbitrio controuerſiam
ſuam cum Ioāne rege de regno Vn
garorum permiſit? Non dico, qui
bus verbis & rebus præterea ſæpe
numero idem rex quanti Sigismun
dum faceret, declarauit. Poſſem autē
non vano rumore accepta referre, ſed
quæ cū de grauibus viris accepi, tum

B v ipſe

ipse explorata habeo, cum nuper ad
illum à te rex Sigismunde Auguste
cum Nicolao Radivilo viro illustri
& acuto, Litvanię summo Marsalco
missus essem. Ne illud quidem com-
memoro, quanto animi dolore idem
nuper Sigismundi nostri mortē pro-
secutus, quātoq; studio pariter et ap-
paratu exequias ei in maxima prin-
cipum Germanię celebritate fecisse
dicitur. Vt aut & Gallorum regem
Franciscum, qui anno superiore de-
cessit, Iulium secūdum, Leonem deci-
mum, Clementem septimum, & hūc,
qui nunc præsidet, sapientissimum
Paulum tertium, pōtīfices maximos
præteream, quorum illustria habiti-
huic regi honoris documenta cōme-
morare possem: vt magnorum item
& grauium quorundam Germanię
principū perhonorifica de ipso elo-
gia,

gia , quę ipse his auribus audiui nup-
per, ommittā. Barbari nonne eum
præ cæteris regibus et monarchis re-
ueriti sunt ? Quo enim rege cultior
et populosior fuit Russia & Podo-
lia? hoc est, quo rege quietiores fue-
re Tartari , prædis & rapto alioqui
vivere soliti? Quid ego dicā de Tur-
cis, qui felicitate sua elati, omnes ho-
mines atq; gentes præ se contemnūt?
annon Solimannus bellicosissimus et
felicissimus eorum imperator , cum
eo perpetuum fœdus percussit, & re-
ligiose coluit? negare id alijs postulā-
tibus, aut ad tempus modo concede-
re, nec admodum superstitiose serua-
re solitus. An non Valachis ac Tar-
taris vectigalibus suis ne Sigismun-
di regis ditiones infestarent , edixit?
An non idem huic etiā eius filio Si-
gismundo Augusto per Petrum O-
palem,

palenium, et Ioannem Ocessium Castellanum Bieensem, viros ornatos pacem & amicitiam in gratiam patris promisit? An non eiusdem intuitu, filiam eius Isabellam reginam viduam, nepotemq; hactenus incolumes esse barbarus tyrannus passus est? qui ne ad Valachiam quidē adspirasset, nisi eum intempestive, ne quid aliud dicam, dissensiones nostrę animassent. Quid Selimus Solimanus huius pater, ferox & in patrem etiam suum impius, an non Sigismundi amicitiam splendida legatione olim expetiuit? Nimirum admirabantur in eo cuncti virtutem, gravitatem & constantiam singularem: reuerebantur etiam nonnihil eius felicitatem. Quis enim tot annorum spacio, in tanta orbis terrarum perturbatione felicius eo regnavit? quis
regnum,

regnum, superiorum regum infelicitate diuexatum ac deformatum, aut pacatius administravit & retinuit, aut florentius & opulentiùs reliquit? quis tot ac tam difficilia bella tam secunda fortuna, tantaq; celeritate confecit? Commemorantur à veteribus scriptoribus Cyrus Persarum, Alexander Macedonum, Mythridates Ponti, Carolus magnus Germanorum, maximi et fortunatissimi reges. Celebrantur Alcibiades, Conon, Themistocles, atq; Timotheus Atheniensium, Agesilaus, Pausanias, Lysander Lacedæmoniorum, Pelopidas, & Epaminondas Thebanorum, Annibal et Asdrubal Carthaginensium, Romanorum vero, ut multos omittam, Fabii, Scipiones, L. Lucullus, Gn. Pompeius, et C. Cæsar clarissimi duces & imperatores. Ne nostrorum
quidem

quidem Boleslaorum & Wladislao-
rum obscura est gloria. Verum illi
omnes partim cum imbellibus po-
pulis rem habuerunt, partim bello fe-
lices, cæteris rebus infortunati fue-
runt, partim cladibus victorias pro-
pemodum adæquarunt: partim etiã
aliquousq; à fortuna euecti, in medio
cursu destituti, & ad extremum sæ-
uis eiusdem procelis obruti sunt. At
Sigismundum nostrum ab initio ad
finem usq; secūdo flatu fortuna pro-
secuta est. Cum quibus vero bella is-
gessit: Nempe cū potentissimis Mo-
schis, ferocissimis Tartaris, acerrimis
Valachis, fortissimis Germanis, cum
Turcis deniq; , vel ipsa victoriarum
perpetuitate formidabilibus. Quarū
gētium validos exercitus vel insigni-
bus prælijs vicit & profligauit, atq;
adeo delcuit etiam, vel castris exiit,
vel

vel deniqꝫ regiones earũ impunè va-
stauit. Quasdam etiam domuit. Atqꝫ
vt à Tartaris perpetuis nostris ho-
stibus incipiam. Horum quidem nō
contemnendos tres exercitus apud
Sluscum tribus prælijs duce Cōstan-
tino Ostrogio, principe omniũ secu-
lorũ memoria dignissimo ad inter-
necionem penè cecidit. Deinde apud
Visnoveciam vigintiquatuor millia,
cũ se per Russiam populabunda dif-
fudissent, sexies fusa leuibus & parti-
cularibus prælijs, ad extremum tota
acie inabeuntes factò impetu Nico-
lao Camenecio palatino Cracouiensi,
et eodem Constantino ducibus pro-
fligauit, cum nostri sex millium equi-
tum numerũ non excederent, de qui-
bus vix centum eo prælio desyderati
sunt. Hostium vero multo minor
pars pernici fuga euasit. In Vala-
chia

chia quoq; ante multos annos à Bog
dano palatino huius regis auspicijs
et armis iſdem hostes graui prælio
victi sunt. Ne ille quidem ignobiles
victorie sunt, quæ apud Voronoui/
am Ioâne Camenecio, apud Buscum
Stanislao Lanſcoronio, apud Zin/
couiam arcem Iacobo Sencignouio
atq; iterũ palatino Kiouienſi, in Vo/
linia Constantino & Ostapheo ter,
apud Oſſacouiam hoſtilẽ arcem eo/
dem Ostapheo et Prædiſlao Lanſco/
ronio ducibus, & quæ in Podolia
Trebinij, quæq; apud Cameneciam
et Vereſtatincium pagum, & com/
pluribus alijs in locis Nicolai Sena/
uij viri fortis & magnanimi, qui
nunc palatinus Beſſenſis eſt, ductu,
et fratrum eius, Alexandri & Proco/
pij, ac Bernardi Prætificij Sileſij ope/
ra parte ſunt. Nam leuiora cum hijs
apud

apud Trebowliam, Podhaiciã, Medibozum, & multis alijs in locis prospere item gesta certamina, sciens volensq; prætereo, ne sim longior. Tot enim ferè sunt, quot excursiones ea gens rapacissima & famelica, & vel è flamma, quod dicitur, cibum petere solita, in ditiones eius ipso regnante fecit. Perraro enim impune id abstulit. Quid illa apud Canisouiam in Litvania ante vnum et viginti annos, nunc omnibus sæculis est memorabilis victoria, qua viginti sex millia Tartarorum eodem illo Constantino duce parua manu profligata sunt? Cum Turcis nullum hic rex aperte bellum gessit, sed tamè aduersus eos, cum vel Tartaris intermixti è Podolia prædas agerent, vel Valachis opem ferrent, vel deniq; nostros circum Bialogrodum, quod &

C Mon

Moncastrum vocant, populabūdos
insequerentur, cū ab alijs, tum à Pre-
dislao Lancoronio regis huius au-
spicijs prospere dimicatum est. Bis
contra eosdem in Vngariam Lodo-
uico regi missa auxilia, quo quidem
vtroq; tempore, vtinam prius quidē
viro illustri & incomparabili Ioan-
ni Tarnouio, earum copiarum du-
ctori, posterius vero *Predislao*
Gnoinio obtemperatū esset. Vterq;
Turcica arma viresq; periclitatus es-
rat in Podolia, cū illi inde, irritati à
nostris, aliquoties prædas egissēt. Sed
magis comes Tarnouius, cuius præ-
clara virtus enituit, quo tēpore Tur-
cæ ad tredecim millia, Podoliam &
Russiam ad Leopolim vsq; & fines
Vngariæ ferro igniq; vastantes, tria
millia, plus minus, de suis, particula-
ribus aliquot prælijs fusi, amisere.
Quod

Quod si idem robur animi fuisset in
eo, penes quē tunc erat militare im-
perium, potuerat exercitus ille cun-
ctus deleri. Taceo duodecim millia
Turcarū in Austria, ante quindecim
nisi fallor annos, nostratium trium
millium opera & virtute inprimis
penē ad internecionem deleta. Nam
ij tunc quamvis Sigismūdo regnan-
te, tamē non publice, neq; Sigismūdi
auspicijs, sed Caroli Cæsaris & Ger-
manorum stipendijs militarunt. Iam
Valachos dolis atq; artibus vsitatis
fretos, & clade nostrorū Ioanne Al-
berto regnāte apud Bucouinam syl-
uam accepta, Turcarumq; ac Tartar-
orum auxilijs tumentes, quanta non
modo felicitate, verum etiam celeri-
tate vicit, ac domuit, cæsisq; eorum
copijs, vastatis longe lateq; agris, se-
natu penē omni capto, Bogdanum
Cij regulū

regulum gentis, quem Vaivodam & palatinum vocant, restituentem prædam, quam paulo ante in Russia ceperat, in verba sua iurare coëgit: & amissam maiorum suorum culpa Pocutiam, ab eo recepit. Nostra vero memoria, cum Petrus palatinus rebellasset, Pocuciamque rursus inuasisset, primum sex millia hostium apud Gvosdeciam arcem, ac mox viginti duo millia apud Obertinum pagum vix à quatuor millibus nostrorum, duce hoc Ioanne comite Tarnouio viro clarissimo & primario bellatore, insigni & inopinata clade profligata sunt, erepta cum bombardis cætera impedimenta, palatinus ipse saucius vix fuga euasit. Nec tamen ad officium rediit, donec postea in arce Chocimensi obsessus, & ad extrema redactus, solenne vnà cum
proce

proceribus & cuncta nobilitate sua
regi iusiurandum dedit . Porro
cum Germanis Prussiam sibi vendi-
cantibus, quo tempore tu Sigismūde
Auguste natus es, bellatū quidem var-
rie, sed nunquam, nisi prospere à no-
stris dimicatum est. Nempè apud
Prusmarcum, Zeburgam, Gutesta-
diam, Brunsbergam, Rellam, & Ra-
stemburgam, à Iacobo Sencignouio,
apud Pissiam à Stanislao Masouiz-
orum duce, in sinu Varmienti nauali
prælio à Gedanēsis, bis apud Bar-
tensteinam, sæpius à Prædisslao Lanz-
scoronio & Ioanne Zarembo pala-
tino Calissienti multis in locis, apud
Heilisbergam ab Alexandro Ilouio,
Gedani & Elbinge, cum eas vrbes as-
dorti essent, à ciuibus fusi & proflig-
gati : Ad extremum tot cladibus, &
inedia, vigilijs, et iugi nostrorū equi-

C in tum

rum vexatione fracti et ad paucos re-
ducti, Prussia excessere. Quid ego de
Moschis loquar? qui vel præcipuam
glorię et victoriarum materiam huic
regi præbuere? Apud Poloscū, olim
quidem septem millia hostium à Io-
anne Boratinio viro acri et animoso
interfecta, Deinde vero tredecimo
abhinc anno, cum ij Litvaniam non
amplius decem & octo milliarijs à
Vilna metropoli, hiberna excursio-
ne depopulati, reuerterētur, mille ex-
tremi agminis, quos solos Litvana
nobilitas cum aulico regis comitatu
tumultuarie accurrēs, assequi potuit,
trucidati. Superiori etiam quodam
tempore in interiore Litvania præ-
dabundi, magnum suorum numerū,
et prædam, quā abigebant, Litvanis
insequētibus, amisere. Iam apud Sta-
rodubū, Radogostiam, et apud Smo-
lenscum

lenscum aliquoties ante tredecim annos ductu Georgij Radiuili Castelani Vilnensis non sine magnis claudibus profligati. Apud Orsam vero cum primū Sigismundus regnare cepisset, ne expectare quidem nostros, dum Boristhenē tranarēt, sustinuerē, experti vim eorum in vna & altera turma, quę primo impetu incredibili audacia traiecerant. Verum dilapsi, cū vastari sua ultra Vefnam etiam atq; Drohobusum cernerent, denuo coadunati ad centum millia, ne adoriri quidem ter mille nostros mercenarios milites, cum paucis Litvanis longius à castris regijs ad Smolenscū positis progressos, ausi sunt. Magnis vero incōmodis affecti, Mosiro, Turouio & alijs quibusdā munitionibus, quas dudū Michael Glinseius ad eos perfugiens interceperat,

commutatisq; captiuis quinquagin-
ta nobilioribus ac senatorij ordinis,
quos de Litvanis Alexādro rege vi-
cto apud Vedrusios ceperant, pacem
accepere. Nec maiore n̄ fuere fiducia
longe post, cū Radogostiam ac dein-
de Ioanne Tarnouio nostros ducen-
te, Homiam & Starodobum arces à
nostris partim vi captas, partim in
deditionem acceptas, amiserunt. Et Sta-
rodubū quidem, cum amplius quin-
decim millibus armatorum, qui fue-
runt in eius arcis præsidio: qui soli
nostrorum numerum longe supera-
bant, virtute perpaucorum militum
nostrorū, & sulfurati pulueris ignisq;
adiumento expugnatum & euersum.
Neq; vero n̄ tanto temporis hoc est
plus quàm viginti annorū interual-
lo, quantum inter Orsensē pugna,
de qua iam dicam, & hoc extremum
Staro

Starodubense bellum intercessit, ab
iectos semel spiritus recipere potuer
re. Orsenssem vero illam celeberrimā
et cum omnibus ferè omnium gen
tium atq; seculorum victorijs compa
raudam, victoriam, quid hic pluribus
cōmemorare attinet? Eadem opera
Soli lumen adderem. Quis enim est,
qui nesciat illo prælio, Constantino
Ostrogio principe & Ioanne Svir
souio ducibus, octoginta millia Mos
chorū bellatorum, qui omnem no
strum exercitum non modo protere
re posse videbantur, verū etiam Bo
rithenem tranare passi, pecudum in
modum flagris abigere in Moscouiā
destinarant, ingenti strage interfecta
esse, ita vt desyderatorum numerus
ad quadraginta ferè millia peruenis
se, vel certe duo & triginta millia
superasse dicatur: ductores eius exer

citius, viros illustres, omnemq; senatū
gentis et supra quatuor millia capti-
uos viuos in potestatem venisse di-
repta castra opulentissima : ducem
ipsum Basiliū bellatorem exercitatū,
et contra Tartaros & alias gentes fi-
nitimas victoriosum, vsq; ad regiam
suam Mosqvam profugisse, atq; ibi
amplius centū & viginti milliaribus
bene longis à loco conflictus tamen
vix tuto se subsistere posse credidisse.
Tantus vero tunc pavor Moschorū
animos occuparat, vt Smolenscum
Seuerum, Nouogrodum, & complu-
res alias munitiones, quę ferè fraude
et perfidia Russorū, partim hoc ipso
rege regnante, partim superioribus
temporibus in potestatem hostium
venerant, desertas tunc ac vacuas de-
fensoribus, nullo negotio recuperare
nostri potuerint, si prosequi statim
victoriam

victoriâ per tēpus anni quiuissent
Atq; hæc quidem sunt bellica huius
regis decora præcipua. (Nam leuior
ra multa prætereo, ne anxie et minu-
tatim cuncta exquirere & persequi
videar.) Quæ quidē hoc sunt admi-
rabiliora, quo magis inopinata: vt
pote in summa ærarij inopia, & ple-
raq; omnia longe imparibus viribus
gesta, ita vt bene cum nostris agi vi-
deretur, quoties non plus duplo ho-
stium multitudo excederet. Has tot
ac tantas victorias tanta imparitate
copiarum quæsitæ, nihil mirum est,
vt est rerum humanarū conditio va-
ria & instabilis, si quæ clades interpo-
larūt. Sed quotnā, et quātulæ sunt eæ?
Vna apud Socalū à Tartaris, temeri-
tate Russicæ nobilitatis accepta, vbi
quatuor fortasse millia nostrorū à quæ-
draginta millib; Tartarorū loci op-
portunitate

portunitate vſorum, defatigata verius
q̃ ſuperata, non incruentam hoſti-
bus victoriam cōceſſere. Noſtri mil-
le ducēti deſyderati, barbarorum ve-
ro cæſa quatuor millia. Itaq; raptim
ñ cum præda, q̃uis victores retroceſ-
ſere. Altera apud Serethum amnem,
cū perpauci noſtri in hoſtico palan-
tes à Valachis circumfulſis oppreſſi
ſunt. Vbi tamen non plures ducentis
noſtris perire. Nam cum peruaſtata
longe lateq; circum Pſicouiam ſiue
Pleſcouiam Moſcouia, ab oppugna-
tione Opoſce à valido hoſtium præ-
ſidio reiecti ſumus, ignominia illa ve-
rius, quā clades fuit, ductorum inſci-
tia & incuria (nolo dicere ignauia)
accepta. Amiſſa vero magna pars Al-
be Ruſſie Michaelis Glinſcñ homi-
nis ambitioſi, et Alexandri regis gra-
tia inflati, proditioni, et Ruſſorū atq;
præſi-

præſidiariorū militum perfidię, im-
putanda eſt, Porro apud Ozacouiã,
cum vir in primis ſtrenuus Nicola-
us Senavius eoſq; cū mille, opinor,
equitibus privato conſilio popula-
bundus excurriſſet, priuata illa, non
publica clades fuit, credulitate eiꝯ, &
perfidia Tartarorū contracta. He
ſunt vniuerſę clades, quas Sigismun-
do regnante accepimus : quę omnes
vna aliqua ex his, quas ſuperius per-
currimus victorijs abunde expiatę et
compenſatę ſunt : nec ſcio an quaſi
nevuli quidã formoſum corpus, vel
nubeculę meridianum ſolem, tot illas
clariffimas victorias illuſtriores red-
didere. Bello'ne autẽ tantum clarus,
an etiam pace Sigismũdus fuit? Imò
vero pace, quã ſemper expetiuit, cla-
riſſimus. Teſtantur id tantę opes &
facultates hominũ noſtrorum, tam
opulenta

opulēta cum externis cōmercia, tan-
tus splendor, ne dicam luxus, tanta
elegantia cū in ædificiis & victu, cul-
tuq; corporis, tum in sermone et mo-
ribus, quanta nunq̃ ante hunc regem
in Polonia fuit: Loquūtur leges di-
ligentius aliquanto conscriptę: Clā-
mant tot arces instauratę, tot exor-
nata templa dei opt. max. tam splen-
dide et magnifice exædificata publicis
iuxta ac priuatis ædificiis Cracouia,
Posnania, Leopoli, Varsovia, Lu-
blinum, Gedanū, & alię quædam vr-
bes atq; emporia, tam deniq; culta &
habitata Russia, Prussia, Litvania, &
Podolia, quę regiōes antea syluestres
& incultę, aut superiorum temporū
cōditione desertę magna ex parte iā
cuerant. Quid ego priuatos Sigis-
mundi thesauros, & ærarium sine vl-
la cuiusquam iniuria, in extremos
reipub.

reipub. vsus asseruatum? quid tot ac
tantas possessiones à maioribus eius
oppigneratas, ab hoc vero redēptas,
cōmemorem? Hæc eo sunt maiora,
et magis honorifica, quo scēdius fuit
ac deformius, quosdam ante eum re-
ges quotidianis quoq; sumptibus in-
terdum defectos esse. Iam vero non
minima est & illa felicitatis accessio,
quòd eo regnante Zatoriensis ditio,
et Masouia post quadringentesimū
ferè annum ad corpus et compagem
Polonię rediuerunt: Prussia recusatū
diu, & aliquoties excussum iugum ac-
cepit: Pomerani Stolpenses ad inter-
missam aliquādiu huius regni socie-
tatem & clientelam, iureiurando ada-
cti, reuenere: In qua tamen nostra
cōniuentia non diu permansere. Por-
rò in commemorandis coniugijs &
liberis, quę non exigua felicitatis huius
mane

manę pars est, diutius me immorari
necesse non est. Permulti sunt in hoc
cœtu, qui priorem eius vxorem, Bar-
baram, Stephani comitis Scepusien-
sis, ac Transyluanięsum palatini cu-
ius ductu nonnunquam cum Turcis
Vngari fortiter dimicarunt, filiam,
Ioānis postea regis Vngarorum so-
rorem, fœminam sanctissimam &
pientissimam nouerunt: quę quidem
maximam illam Orsensẽ de Mos-
schis victoriam assiduis diurnis ac
nocturnis precibus, cum lachrymis
et profusa in egenos beneficentia, as-
periorec̃q; cultu corporis & ieiunio
coniunctis, à Deo impetrasse existi-
mata est. Quę quàm coniuncte cum
viro vixerit, magno & longo mœ-
rore, & vberi fletu, ac penè muliebri
eiulatu post mortem eius indulgen-
tissimus rex testatus est. Hac imma-
ture

turè intra tertium annū amissa, alterā
suasu Maximiliani Cæsaris duxit,
Bonam Sphortiā Ioannis Galeatii,
Sphortie Mediolanēsiū ducis, & Isa-
bellę Arragonie filiā: Cuius auus ma-
ternus, Alfonsus eius nominis secun-
dus, Neapolitanorum rex, & stirpis
Arragoniorum ac Siculorum regū,
de qua Carolus quoq; & Ferdinan-
dus summi monarchę maternum ge-
nus ducunt, antiquitate, & sua virtus
te fuit clarissimus. Paternus vero
proauus Frāciscus Sphortia, Sphor-
tie, qui primus eam familiam rebus
magnis gestis fundauit, filius, cū plu-
rima & grauissima bella, cum maxi-
mis principibus, potentissimis popu-
lis, & præstātissimis bellatoribus per
omnem Italiam prospere gessisset,
nominisq; sui gloria ac terrore eam
implesser, à Philippo Maria Medios
D lanensiū

lanensium duce, Blancę Marię filię
coniugio, dotaliq; Mediolanensium
principatu dignatus est. Hoc igitur
tali genere prognatam Bonam, altera
ram vxorem Sigismundus rex accep-
pit: De qua, quoniam præsens adest,
gravi dolore & mœrore amissi dul-
cissimi mariti, quemadmodum cer-
nitis, prostrata, nihil dicam amplius,
nisi quòd triginta fermè annos cum
eo nupta, tanti ea fecit maritum regē,
vt his extremis aliquot annis ægro-
tantem, & viribus plane destitutum
non coniugali charitate, sed ancillari
plane ministerio sine omni fastidio
curaret. Quo factum est, vt plurimū
ei vicissim Rex amantissimus indul-
geret. Harum vero duarum vxorum
ē Barbara quidem Hedwigim filiam
susceptam, foeminam lectissimā, Io-
achimo Marchioni Brādeburgensi,
electori

electori Romani Imperij matrimonio iunxit, & nepotibus ex ea viuens adhuc auctus est. E Bona vero maximam natu filiam Isabellam, scemiz nam excelso & regio animo prædita tam, Ioanni regi Vngarorum, affinitatem prius suo, nuptui tradidit, nepotemq; ex ea, regia, quemadmodum fertur, indole puerum suscepit: quæ mulier complures iam annos post mariti mortem in præcipua laceri & afflicti regni parte regnat. Reliquas vero tres, Sophiam, Annam, & Catharinam virgines spectantissimas, magnorumq; regum connubijs dignas, quas hic dolore immature amissi patris miserabiliter lamentantes & humi abiectas videtis, elocari ipsi, ita ut optabat, datum non est. Filius vero vnicus hic Sigismundus Augustus, puer etiam dum decimum agens an-

Dij num

num paterno regno, ipsius opera
studioq; ante decem & octo annos
inauguratus, post iuuenis factus, v
xorem accepit voluntate patris, Eliz
abetham, Ferdinandi Cæsaris, &
Vngarorum ac Boemorum regis fi
liam natu maximam. In qua mulier
re genus cum forma, forma cum co
mitate & mansuetudine, hæc cū pro
bitate, probitas deniq; cum pietate
(quæ ipsi patria virtus fuit) certabat,
ita vt nescires, qd in ea potissimū ad
mirareris. Quæ vtinā vixisset diutius,
et æditis socero optatis ac sui similis
bus nepotibus, felicitatem eius perfec
cisset, tranquillitatemq; huius regni
stabiliuisset. Sed nō merebantur hæc
opinor nostra scelera. Nunc ad Sigis
mundum redeo. Nonne igitur hoc
singularis cuiusdā felicitatis fuit, Re
ge patre, patruo, auoq; , matre vero
Cæsaris

Cæsaris filia, & magni regis sorore
ortum esse, tres fratres, & vnus ex
his filium reges vidisse, regē & ipsum
supra vnum & quadraginta annos
tranquille feliciterq; regnasse: sum-
mis principibus venerabilem, hosti-
bus formidabilem, cæteris admira-
bilem fuisse: regnū legibus, opibus,
ædificiis, humanitate, elegantia et glo-
ria longe florentius, quàm acceperat,
reliquisse: filiam reginam, alterā ve-
ro regina non inferiorem, & ex his
nepotes & neptes habuisse: filium
deniq; regem secum & post se fecis-
se: morientem permagnum sui desy-
derium bonis omnibus reliquisse:
Nonne hæc inquam ei preclarissima,
et longe posteritati memorabilia in
hac vita contigerunt? Atq; hæc tamē
plæraq; omnia, externa sunt bo-
na: in quibus fortuna plurimum sibi

D iij vendiz

vendicat: Sed ab eo tamen ratione & consilio moderata sunt. Quid ego nunc formam & staturam eius, robor cuiusvis honesti laboris patiens, dignitatē oris, dignamq̃, ut ait poëta summus, imperio faciem depingam? Quod si facere maxime velim, non possim. Prius enim ferè hæc in eo ætate ingrauescēte marcescere cœperunt, quàm ego in hanc lucem prodij. Sed tamen permanserunt in eo etiam affecta iam ætate non obscura earum rerum vestigia. Roboris vero et virium eius argumenta, fractę inter manus non semel florentiore ætate ferreę equorum soleg, rupt: funes canapei crassiores, intensę manu balistę, discerpti hysoriarum cartarũ fasciculi, à maioribus nati, qui hæc fieri ab eo viderunt, prædicantur. Atq̃ hæc leuiora fortasse cuiquam videantur.

tur. Illa quidē non in postrema bonorum parte numeranda sunt, sanitas, quę ipsi perpetua ferē ante extremam senectutem fuit: integritas & solida compago membrorum, quę afflicta morbo vires facile recuperabat: vigor sensuum, qui ad extremum usq; eum non destituit: firma, melioribus præsertim annis memoria: deniq; acumen ingenii, quo fratres maioresq; suos longo interuallo anteiuit. Sed & hæc omnia, vt sint magis propria hominis, quàm illa superiora, tamen ad corpus ferē, quę deterior pars hominis est, pertinent, nec magna laude & admiratione digna sunt, quippe cum quibus nascamur, quæq; in potestate nostra non sint, & ingenuo cum seruis, urbano cum rusticis, nobili cum plebeis, regi cum mediastimis & baiulis, deniq;
bona

bono viro cum improbis cōmunia
sint. Tamen si ne mutę quidē pecudes
penitus horū horrōrū expertes sunt.
Quin plæraq; in illis, quàm in nobis
maiora & illustriora spectantur. Vi-
ribus quidem ab ursis & leonibus, a-
gilitate à cervis & bisontibus, longe-
uitate ab iisdem cervis, specie fortas-
sis ab equis & pavonibus, sanitate
à piscibus, sensuum vigore à linci-
bus, aquilis, canibus, vulturibus, in-
dustria & ingenio quodam modo ab
elephantis, vulpibus, & apibus, sic a-
lijs rebus ab alijs fortasse superamur.
Cæterum in animo vera hominis
et propria laus est. Corpus em̃ par-
tim instrumentū, partim domiciliū,
partim etiā carcerem & ergastulum
animi sapientissimi homines esse vo-
luerunt. Animū ferè hominis appella-
tione dignati sunt. Qui vero mol-
lissime

liffimè ſenſerūt, partē quidem homi-
nis, ſed longe deteriore, corpus dixe-
runt; In animo omnem hominis ex-
cellentiam & principatum colloca-
rūt. Quocirca his quę externa, quęq;
corporis bona dicuntur, ita obiter
tranſcurſis, ad eas, quę ſunt proprię
hominis, atq; adeo magni & excel-
lentis principis laudes, tranſeamus.
Quas dum, quāta maxime breuitate
poterimus, perſequimur, quæſo, vt
benigne & attente, quod feciſtis ad-
huc, audiat. Virtutem, ſummam a-
nimi, atq; adeo hominis perfectio-
nē quicunq; recte philoſophati ſunt,
dixerunt, eiꝯq; virtutis prudentiam,
fortitudinem, temperantiam, atq; iu-
ſticiam, quatuor partes, & quali fons
tes quosdam, vnde officium, & om-
nis honeſta, & laude digna actio
manaret, eſſe voluerunt. Quænam

Ergo

ergo ex his in hoc prestantissimo re-
ge defyderata est? Prudentiane? que
ex præteritis & præsentibus, ea que
deinceps euentura sint, colligit: caus-
as rerum videt: recte de rebus iudi-
cat: sibi suisq; in longum prospicit:
impendentia mala sapienter auertit.
At ea summa & admirabilis in eo
fuit. Argumēto est, bene & cum ap-
probatione cunctorum, quoad ei per-
ætatem atq; morbum licuit, adminis-
trata, & inter tot vndiq; imminen-
tes hostes per tot annos incolumis
conseruata respublica. Nam quis sa-
pientius eo, siue ex legibus & mori-
bus nostris, siue ex æquo & bono ius
dixit? Nihil eum varietas legum atq;
morum, quibus alijs equestris ordo,
alijs oppidani, alijs agrestes, deinde
diuersis Poloni, Litvani, Masouj,
Prussi, Silesijq; vtuntur, nihil diuersa
& pu

& pugnantiā nonnunq̃ senatorum
iudicia, quo minus ius suum cuiq̃
tribueret, perturbarunt. Accidit in-
terdum, vt post dictas à senatu sen-
tentias, vltima ipsius, ab omnibus di-
uersa, & tamen omnium esset æquis-
sima. Porro in consilijs de repub. ni-
hil temere & incōsulte faciebat, cun-
ctā ad publicam, non partis, aut ordi-
nis huius vel illius, sed omniū vtilitas
tem referens: fortunę quāmin-
imum sese suaq̃ permittens: ac tuta
consilia lubētius, quā calida & peris-
culosa semper secutus: Bella, in quib-
us fortuna plurimum dominatur,
nunq̃ appetiuit, nec nisi necessario, &
gravi iniuriā prouocatus suscepit, &
ita quidem, vt ab illa Comici poetę
sentētia non discederet: Omnia pri-
us experiri, quā armis, sapientem
deceat. Itaq̃ à quietis consilijs nunquā,

E ij ne inter

ne inter media quidem arma, & re-
bus ad nutum fluentibus, abhorruit:
Regna à Suetijs, Vngaris, & Boe-
mis, quemadmodum superius dixi,
delata refutauit, ne se patriamq; suam
nouis et periculosis bellis implicaret,
Valachos subiugare, siue adeo ex-
terminare, ob rupta crebro fœdera
cum posset, noluit, ne vel illi despera-
tione adducti, Turcis sese dederent,
vel redacta in prouincię formā Va-
lachia, & amoto quasi obice, ipse dif-
ficilimum cum potentissimis Turca-
rum tyrannis bellum de finibus ges-
sere cogeretur. Non quòd à pia con-
tra barbaros ac deuotos Christiani
nominis hostes expeditione penitus
abhorreret, sed quòd suas illorumq;
vires iusta lance metiretur. Sic enim
iudicabat neq; suum esse, neq; vnius
planè cuiusquam principis, tam valiz
dum

dum hostem, qui Asiæ, Africæ, Euro-
pæq; magnam partem ditione tene-
ret, florētissimum Græciæ imperium
euertisset, Caramannos, Cylicas, Sy-
ros, Aegiptios, & nescio quas præte-
rea gentes vna ætate subiugasset, de-
niq; latissime dominantī Persarum
regi grauis esset, debellare. Coniun-
genda esse Christianis principibus
arma, si hostem illum à ceruicibus
suis vellent depellere. Cum ergo ani-
maduerteret cæteros principes fera-
libus odijs inter se digladiari, ac to-
tum penè orbem Christianum plusq̃
ciuilibus bellis ardere, omni honesta
ratione semper Turcicum bellū de-
clinauit, & Ludouico, fratris filio,
Vngarorum, & Boemorum regi se-
dulo idē suasic: qui iuuenis si patruī,
quàm ferociorum quorundam con-
siliariorum suorum consilijs obtem-

E in perare

perare maluisset, oblataque à Tur-
cis pacem accepisset, seu verius ipsis
expetitam dedisset, viueret fortassis
adhuc, neque munitissimum Christiano-
rum regnorum propugnaculum,
Vngariam secum vnà perdidisset. Hec
sanè fuit causa, cur apud pientissimum
et Christianissimum regem Sigismun-
dum nihil valuerunt Iulij secundi, Le-
onis decimi, Adriani sexti, & Clemē-
tis septimi pontificum maximorum
preces & exhortationes, ad suscipiē-
dum contra Turcas bellum incitan-
tium. Optabat quidem sapientissi-
mus rex tempus illud, cum Christiani
principes restinctis intestinis bellis,
reconciliatisque inter se animis, ad in-
ferendum Turcis bellum conspirarent,
plurimumque in id opere, laboris,
et sumptuum impendit, siue quando
cum Maximiliano Casare congres-
sus

sus est, siue cum missis non semel ad
dissidentes principes, & ad pontifices
maximos, veluti presides & modera-
tores reipub. Christianę legatiõibus,
accurate ac diligenter ea de re egit.
Et cum initio nonnulla eius rei spes
ei affulisset, non nisi annuas inducias
Baiazeti, Solimanni huius auo, petẽ-
ti dare voluit. Ea vero spe frustra-
tus, sæpe diuinauit, nunquã id se vi-
uente euenturum esse, vt Christiani
principes aduersus cõmunem illum
hostem vires coniungerent. Intellig-
ebat enim, quousq; nonnullarũ na-
tionum mutua inter ipsas odia pro-
cessissent: nec de fore Turcis, quos à
cæterorum consensu, ad impediendos
pios conatus, auellerent. Quid illud?
cum principes Christiani complures,
quos nominare necesse non est, sub
Clemente pontifice, in suum fœdus,
contra

contra Carolum Cæsarem, partim
inuidentia felicitatis eius, partim po-
tentie metu initum, pertrahere eum
non potuerunt: aut cum nuper pri-
marij Germanie principes, affines
ferè ipsius, et præpotens illa tot opus
lentorum populorum cōtra eundem
Imperatorem et fratrem eius conspi-
ratio, pellicere eum in societatem su-
am nequiuit: ne eatenus quidem, ut
vel pecunie nonnihil mutuo daret af-
finibus & cognatis, vel conatus illos
tacite approbaret, vel deniq; ne suos
homines stipendijs eorum militare
prohiberet. Cuius tamen rei non le-
uem ei excusationē dabant apud Cæ-
sares, libertas et instituta nostra. Non
modo autē nihil eorum fecit, sed eti-
am dissuadere conatus illos, & pacifi-
catorem sese interponere conatus est.
Atq; utinam ei obsecundatum esset,
non tam

non tam vasta quibusdam locis, neq;
tam exhausta passim esset pecunijs
iuxta ac viris Germania, & liberi ad
huc principes quidam retinerent do-
minatus suos amplissimos. Sed for-
tasse sic Deo visum, vt fastum & cō-
tumaciam, prætextu libertatis euan-
gelicę contra sanctissimas leges et in-
stituta maiorum, contra antiquissi-
mum vniuersi Christiani orbis con-
sensum, & cōtra legitimos magistra-
tus suos impie sese cfferentem, retun-
deret. Cum igitur hæc vel faceret, vel
recusaret optimus rex Sigismundus,
nonne magna fuit illa eius prudētia
cum fidē amicitie & constantia con-
iuncta? Quid? cum Ioanni regi, bis
affini suo, ne regnum Vngarorū Fer-
dinando Maximiliani nepoti iam
prius destinatum, susciperet, dissuade-
re frustra studuit? aut cum ei profus

go, exiliū quidem locum apud se in-
dulsit, vt aliquid necessitudini, & ca-
lamitati eius tamen daret, auxilia ve-
ro contra eundem Ferdinandum ne-
gauit: aut cum pacem inter eos com-
ponere magna cura instituit: Cernes-
bat nimirū sapientissimus princeps
à longe, quantum mali intempestiua
illa Ioannis ambitio Vngaris adue-
ctura, quantisque malis & calamitati-
bus non modo florentissimum illud
regnum, verumetiam finitimas ei re-
giones inuoluturū esset bellum illud
inter duos de regno conflatum. Iam
in reuocandis ad officium Gedanen-
sibus, quodam furore multitudinis
ad rebellionem concitatis, & in eici-
endis è Prussia Cruciferis Marianis
tam cupidis, tamque contumacibus, vt
nunquā ab eis Polonia & Litvania
quiete esse possent, an non magno &
exquisito

exquisito consilio usus est ? Ne illud
quidem eius consilium sapientia vac-
cauit, quo, cum hinc à Moschis graui
bello distineretur, inde Cruciferi non
leuius bellum ei ostentarent, Maxim-
ilianus vero Cæsar, insensus ipsi
adhuc, & hos, & omnes, quoscunq;
posset, in eum, & in perniciem Po-
lonorum concitaret, Tartaris dona-
tium, siue stipendium cōstituit, non
modo vt ab assiduis eorum incur-
sionibus ditiones suas, alijs, quemad-
modum dixi, bellis impeditas, libera-
ret, verum etiam vt eorum opera, in
vexandis ac distinendis Moschis, &
alijs hostibus suis, paruo redempta
vteretur. Qua re tantum profecit, vt
& Moschos ad petendam pacē adis-
geret, & tam culta & habitata sit, quā
nunquam sub fratribus, patre & pa-
truo eius fuit, Podolia. Quā solis

F ij dum

dum vero fuit eius iudicium in man-
dandis honoribus & magistratibus,
et in allegendis in senatum viris ido-
neis, quoties id ei arbitrio suo facere
per quosdam importuniores, quibus
impensius indulgebat, licuit? Atque
hoc id admirabilius est, quod difficile
est non peccare in hac parte maxi-
mis quibusque regibus & principibus,
propterea quod alienis ferè & oculo-
lis cernunt, & auribus audiunt. Iam
peculiaris illa eius in omnibus dictis
et factis cunctatio, ne ipsa quidem sua
comendatione caret. Nimirum sapi-
entis est, nihil temere, nihil præcipi-
tanter, sed omnia consulto ac delibe-
rate agere. Sic enim cauemus, ne cui-
us nos dicti aut facti unquam poeniteat.
Itaque celebratur etiamnum literarum
monumentis non ignobilis populi
Rom. Imperator, Fabius maximus:
de quo

de quo vulgatus est ille poetę cuiusdā
versiculus. Vnus homo nobis cun-
ctando restituit rem. Atq; hactenus
quidem de prudentia Sigismundi re-
gis nobis dictum sit modo. Cuius
quidem ipsi causa fuit timor Dei, cū
lacte nutricis, vt ita dicam, imbibitus.
Initium enim sapientię, quemadmo-
dum sapientissimi reges Dauid &
Solomon inquirunt, est timor domi-
ni. Fortitudine vero & magnitudi-
ne animi quāta hic rex pręditus fue-
rit, quā impiger ad propulsanda &
suscipienda pro salute & incolumita-
te suorum bella, quā contemnens
earum rerum, quę maxime in hac vi-
ta expetendę esse videantur, qualia
sunt, regna & imperia, satis iam opi-
nor intellexistis ex his, quę superius
diximus. Quin ex illo quoq; magni-
tudinem animi eius intelligere licet,

F in quod

quòd Prussico bello, cum terrore nò
modico aduentantium è Germania
auxiliorum, meliore rursus loco res
Cruciferorum esse cœpissent nihil de
conditionibus pacis, hosti prius à se
oblatis, mutare voluit: Aut quòd cū
ipsi Litvanig possessionē post mor-
tem Alexādri fratris adeunti, de no-
uis quorundam Litvanorum moti-
bus renunciaretur, non est deterritus,
quo minus institutum cū paucis co-
mitatu aulico iter prosegueretur: Et
cum deinde Michaelē Glinscium
ducem Russum, qui ad dominatum
adspirare dicebatur, cum valido equi-
tatu aduentare, in balneo tunc forte
sefe abluens, cognouisset, neutiquam
turbatus est animo. Venientem, cū
tranquillo vultu & comiter accepis-
set, cuncta ei scelerata consilia (quod
Michael ipse postea fassus esse fert)
e pectore

è pectore excussit. Tantum eius animi magnitudo in graui & constanti aspectu relucens, apud hominem Alexandri regis nimia gratia insolescentem, ac dominanti cupiditate incensum, valuit. Sic feroces alioqui canes ad Molossorum aspectum proñcere sese, & adulari cauda solent. Quid illud? q̃ Vngaris & Boemis cum suis regibus Viennam ad Maximilianũ Cæsarem proficisci, fideiçq; eius, quẽ Posonij in constituto congressus loco diu frustra expectarãt, credere sese ob non leues suspiciones dubitãtibus, ipse, nõ sanè amicũ ad eam diem expertus Cæsarem, permagna fiducia ire ad eum perrexit, ac cæteris idem faciendi, data fide pro Cæsare, author fuit? Porro æquabilitate animi in vtraq; fortuna, tanta fuit, vt neq; secundis rebus diffliueret, neq; aduersis frange-

Frangeretur: A superbia et fastu semper alienus, aditu & affatu facilis fuit. Aestus, frigoris, inediae, & laboris patientissimus: quippè qui ab ineunte ætate molliciei delicijsq; minime adsuëfactus esset: crassioribus cibis, et pannis, & caprinis pellibus, quod iactitare ipse solitus erat, innutritus. Morbos, & alia vitæ incommoda admodum æquo animo ferebat. Quodam tempore ad sectionem digiti pedis, sacro, ut medici dicunt, igne inflammati, nihil est planè commotus. Porro cū arx hæc conflagrasset, illa de re tantumangebatur animi, q̃ dubitaret tantisper, se deinceps victurum esse, donec eam instauraret. Publica suorum incommoda depellere, damnaq; vindicare non libenter neglexit. Priuatas vero suis iniurias, obrectationes, conuicia, & maledicta insolē,

ēta insolētiorem hominum ita con-
templit, vt nunquam vindicaret, nec
esset ob id deinceps ad beneficentiam
in huiusmodi homines restrictior.
Iam vero temperantia & moderati-
one non modo cū laudatissimis om-
nium gentium regibus & principib;
bus, verum etiam cum priscis philos-
ophis, quorum seuerior & accurati-
us instituta fuit vita, certare potuit.
Nihil ab eo leuius, nihil cupidius, ni-
hil insolentius, nihil dissolutius & fla-
gitiosius vnq̃ dictum aut factum.
Fuit in eo vultus æquabilis & ad se-
ueritatem compositus, incessus lenis,
sermo perparcus & grauis, sale tamē
et lepore non inurbano neq; petulā-
ti nonnunquam temperatus. A sor-
dibus semper abhorruit, sed frugali
tamen victu, & cultu corporis ele-
gantiore quā splendori v̄sus est,

G nisi

nisi quando externos homines & legatos ad se admissurus erat : Nam tunc augustiore habitu commendare Maiestatem suam studebat. Eademq; de causa splendidius q̃ quisq; maiorū suorum habitare instituit. Cuius exemplo & imitatione eliminata magna ex parte è vita nostrorum hominum pristina barbarie, ciuilitatē, munditiam, elegantiam, & splendore cum dignitate consuetari passim cœpimus. Itaq; longe alia nunc est facies rerū in Polonia, q̃ ante hunc regem fuit. Sobrietatem vero rex idem magni fecit, & ab infantia quidem ad senectutem vsq; patris auiq; instituto, planè abstemius & aque potor fuit: Ingrauescente vero ætate, medicorū suasu vinum bibere didicit, sed ita tamen, vt nunquam eum quisquā ebrium viderit. Edatior quidem & libidiniosior

dinosior natura fuit: verum in utroque
tamen magnopere sibi imperabat:
Cum prægrauatum se sentiret, ipse
sibi cibum subducere solitus. Quod
vero ad venerem attinet, cælebs qui-
dem viridior ætate laxius aliquanto
vixit, & liberius, nec tamen alienos
thoros contaminavit, nec vim cuique
honestæ & pudicæ intulit, neque fœdis
us quicquam, quod honeste aures abhor-
reant, admisit: & vero illos lubricæ
ætatis lapsus multis clarissimis vir-
tutibus compensavit atque contexit.
Maritus vero, coniugii fidem sancte
servavit. Verecundia summa, & penè
virginali quoad vixit, fuit. Nudum
se, aut necessitati nature satisfaciens,
non nisi à perpaucis interioris cubi-
culi ministris, conspici passus. Ob-
iurgare & admonere officii eos, qui
aliqua dignatione essent, non sine ru-

bore solitus. A probris, maledictis,
quāuis et acerbioribus verbis, iratus
omnino sibi tēperauit. Quanta vero
fuit huius optimi regis modestia: qui
cū acri et solido esset cū in iudicando,
tum in consultando iudicio, & neq;
gratia, neq; odio facile deduci se ab
æquo & bono pateretur, tamen ni-
hil ferè maius vnquam sine consilio
senatus fecit aut statuit, ac nonnunq;
de recta sententia sua consensu sena-
tus adductus decessit, ne pertinax es-
se videretur: quod ingens est & per-
niciosum plærunq; in principe vitium.
Fiunt enim multa interdum iniuste
et inutiliter, atq; etiam temere & cū
multorum exitio ab ijs, qui sibi plus
quàm cæteri sapere vidētur, dum ius-
dicio suo freti aliena consilia aspers-
nantur. Iam illud, nonne magnę fuit
modestię simul & grauitatis, quod
aduers

aduersantem sæpe desyderijs suis, vel
utilibus, vel certe non pernicios
reipub. nobilitatem, æquo & mode
derato animo pertulit, neq; vi quicq;
inuitis extorquere aggressus est, neq;
intemperantiorem cuiuscq; in se petu
lãtiam acerbius vltus est, ne tum quis
dem, cum apud Leopolim concitate
multitudinis conatus prodigiosa tẽ
pestate diuinitus disturbati, ferocio
rem eum facere potuerunt? Ac ne
eblandiri quidem præter dignitatem
aliquid, quod extorquere noller, vo
luit. Non pauca tamen aliquãdo ex
tra ordinẽ et præter debitũ huic eius
modestię, cõsensu & obsequio multiz
tudinis atq; cõsiliariorũ cõcessa sunt.
Ita nimirum sæpe plus impetrat mo
destia, quàm exprimit imperium &
violẽtia, præsertim ab hominibus ab
humanitate & libertate non alienis.

simis. Ab eo vero, quem sibi in omni
ni vita proposuerat, modo, neq; cus
piditate vlla, aut metu, neq; ira aut
odio, neq; aduersitate & ægritudine
animi, neq; læticia deniq; & volupta
te, quę res transuersos ferè rapiunt
homines, facile vnq̃ auocatus est, &
abstractus. Porro si quādo animum
grauibus & continentibus reipub.
occupationibus lassum, & quasi fa
tiscentem recreare & relaxare volu
isset, equitationibus, ac ceruorum, o
nagrorum, aprorum, vrsorum, & bis
fontium venationibus (quod studiū
ipsi gentiliū atq; hæreditariū fuit)
non sine vtili & salubri corporis &
virium, atq; etiam industrię exercita
tione id facere solitus est: Interdum
etiam equestrium certaminum atq;
ludorum spectaculis. Scurrilibus quid
dem iocis, et leuioribus sordidisue lus
sibus,

sibus, mimis item, & histrionibus, &
morionibus non libenter, præsertim
integrioribus adhuc viribus, vacauit.
Nec plura nūc de regis huius tempe-
rantia & modestia dicam. Reliqua
est nobis vna maxima & præclaris-
sima virtus eius, quæ eiusmodi est, vt
neq; vesperugo, neq; aurora sit magis
admirabilis, quemadmodum inquit
sapiēs quidā: Iusticia inquam: qua fir-
mantur solia, vt ait sapiētissimus rex
Solomon, stabiliunturq; regna: Quæ
quidem vel maxime in hoc rege re-
splēduit. Itaq; ergo iure optimo fir-
matum est solium eius, regnumq; sta-
bilitum. Nam siue æquabilitatem &
æquitatem eius in dicendo iure, tam
diuerso & vario, quam est in hoc re-
gno, spectes, siue grauitatem & con-
stantiam inter diuersas plærunq; se-
natorum, & nonnunquā pugnantes
inter

Inter se sententias, studiaq; ad gratiā
vel odium (vt fit) inclinantium, siue
laborem & patientiam in exercendis
iudicijs, quoad ei per valetudinem lie
cuit, & audiendis etiam infimorū ho
minum querimonijs, est quod admi
reris, nedum laudes. Admiranda est
et illa eius continentia, q; nemini vnq;
eo regnāte, quamuis luculentas, quā
uis amœnas possessiones regijs vici
nas habere obfuit; quin illum vicinū,
quā procures quosdam, cuncti ma
lulistis. Quid ego fidem eius cum in
promissis, tum in fœderibus & amis
citijs, inimicis iuxta ac amicis specta
tam, prædicem? Cōmemorauī non
nulla superius, quę ad hanc rem per
tinent, Nempè quod ad dissoluēdam
cum Cæsaribus Carolo & Ferdinā
do amicitiam adduci se nunq; passus
est, ne à necessarijs quidem & affinis
bus.

bus. Promissi vero quam tenax fuerit, possem hic, si necesse esset, locus
pletissimos eius rei testes citare, non
nullos viros amplissimos, qui partim
hic adsunt, & hæc taciti audiunt, par
tim iam è viuis excesserunt: quibus
quo minus præstaret semel promiss
sa, neq; gratia, neq; odio, neq; precis
bus, neq; conuicijs, neq; lachrymis
cuiusquam flecti potuit: Nihil in eo
fallax aut multiplex, aperti vero &
simplices fuere mores, pariter et ora
tio. Et quoniam ea, quæ respub. con
tinet, tuctur, & florentes facit, iusti
cia, pœna & præmio, seueritate & cle
mentia maxime constat, de his quoq;
pauca dicamus. Vtrumq; ille qui
dē coluit, nec, dum alterum sequitur,
neglexit alterum: Sed cum intellige
ret, liberis & minime maliciosis po
pulis se imperare, & satis magnā pœ

H nam

nam sceleri & ignauie, institutis maiorum nostrorum esse propositam, infamiam inquam & odium bonorum virorum, ad seueritatem quidē et expetendas de fontibus pœnas fuit remissior, nec nisi necessario, quēadmodum ad secandū vrendumq; medici, ad hoc descendebat: Vt, cum Cassimirienses aliquot decuriones ob eādem nobilium quorundam, tumultu cōcitate multitudinis patratam supplicio capitali affecit, ne quod maius malum inde existeret, & vt illi exemplo essent in posterū magistratibus, multitudinem temere concitantibus, concitatamūe non refrenantibus, vel cum Gedani de capitibus seditionis vrbang supplicium sumpsit: vel deniq; cum dux adhuc Silesie, regionē illam omnem latrocinnis, quibus infamis erat, iam inde ex quo tempore bella

bella ibi à Boemis & Vngaris, Ma-
thia & Georgio ac mox Vladislao
regnantibus, gesta sunt, penitus re-
purgauit. Quod factum eius cum fi-
nitimi omnes laudent, tum Silesij
quoq; etiamnum grata memoria p-
sequuntur. Ad clementiam vero fuit
propensior, ita vt cum aliquādo eam
ob rem nescio à quo viro senatorio
reprehenderetur, urbaniori responso
repressisse illam eius acerbitem fe-
ratur. Qui scis, inquit, à quonam
seueritatem istam exordirer? Illud
opinor innuens: Neq; illū culpe ex-
ortem esse, & ad multa nōnunquam
conniendum esse rempub. admini-
stranti. Proinde multos capitis reos
vita donauit: nōnullis iniustam iure
infamiam sustulit: nullius propemo-
dum bona confiscauit: confiscata eti-
am, ijs, quorū fuerant, reddidit: Exu-

les & proscriptos reuocauit: Sine ac-
cusatore quidem & indicta causa ne-
minem damnauit. Gedanensibus vi-
lis plebeculę impetu ab officio disce-
dentibus nihil ferè de pristina liber-
tate & immunitate, nihil de commo-
dis, quę perampla sunt ciuitati illi pu-
blice & priuatim, detraxit: authores
modo seditionis paucos inuitus par-
tim interfecit, partim exilio multauit:
Hostibus supplicibus libētissime
veniam dedit, ita vt vel de medio vi-
ctoriarum cursu non grauate retrahi
se ad veniam reconciliationemq; pa-
teretur. De Valachis quidem iam
diximus. In Cruciferos vero, debel-
latos iam ferè, quàm clemēter se ges-
sit? Quòd nisi fidem eorum, dubiam
semper, suspectam habuisset, non mo-
do siuisset eos retinere quę habebant
adhuc, sed ablata quoq; ni fallor, eis
reddi

reddidisset. Magistrum quidem eorum, Albertum Marchionem Brandenburgensem, sororis suę filium, expectatione & aduentu auxiliorum e Germania, varie tūc, vt q̄ leuissimo verbo vtar, secum agentē (dabit mihi veniam princeps ampliss. vulnus suū necessario refricanti, & beneficentissimi in se auunculi memorię hoc non inuitus, vti spero, donabit) retinere ea, quę ante bellum illud habuerat, & partim iure belli amiserat, partim amissurus esse videbatur, omnia iussit, et honore auxit, Magistri appellatione in ducis nomen, quo omnem deinceps rebellandi occasionem tolleret, cōmutata, deniq; hæreditarium ei fratribusq; eius Cazimiro & Georgio in mares duntaxat liberos, principatum illū constituit. Hęc an non maxima sunt documenta clementię,

H in hostē,

hostem, quem minime esse decuerat,
et hostem pertinacem, penè deuictū
et fortunis spoliatum, meliore q̃ fuis-
set dudum, conditione, in societatem
et amicitiam recipere? Quid illud eo-
dem bello, quòd Germanos milites
contra se militantes, velitationibus et
leuibus nostrorum prælijs exagita-
tos, & labore, inopia, inedia, vigilijs,
vulneribusq̃ confectos, delere, cum
posset, noluit? Captiuos, quorū ple-
nè erant turres & ergastula in maio-
re Polonia & Cuiaua, sine vlllo pre-
cio liberos, atq; adeo veste & viatico
donatos, dimisit? Cuius clementie
benignitatisq̃ sue maximū, nisi fal-
lor, fructum cepit: Nempè q̃ per tot
annos deinceps eo regnante, in Prus-
siam Germani, & contra Polonos,
quamuis sedulo sollicitantibus Cruz-
ciferis, arma non sumpserunt, non
tam

tam viribus et fortuna regis, vt equi-
dem credo, deterriti, quàm beneficen-
tia victi. Sæpenumero enim ij, qui
aliquando victi fractiꝑ sunt, contra
victores sese recolligunt. At quos viz-
ctos seruaris ac iuueris, eos beneficij
pariter & fortunę suę recordatio,
pristinos spiritus recipere non tam
facile finit. Neqꝫ illud minus est, nec
scio an longe maius clementię Sigis-
mundi argumentum, quòd cum per
magna libertate, cui reges atqꝫ mo-
narchę plæriqꝫ omnes infensi & in-
festi sunt, respublica nostra constitui-
ta sit, nunquam eam infringere cona-
tus est, quamuis impellentibus ad id
quibusdam, & maiore nonnullorum
licentia aliquando prouocante. Verũ
cedere furori paucorum, quàm de-
trahere aliquid propter eos de com-
muni libertate rex optimus maluit.

Quod

Quod si qui reprehendunt, n̄dem sa-
nè reprehendant, quòd amari à suis,
q̄ timeri, & patrem se, quàm dominū
haberi maluit. Huc & illud pertinet,
quòd procerum similitates atq; dis-
ensiones semper sedauit, quoad po-
tuit: quas alere tyranni, & qui priuas
ta cōmoda sua, quàm rempub. pluris
faciunt, solent. Nec eē tantum, prohi-
dolor, his extremis eius temporibus
inter quosdam inualuissent, magno
iusticię & iuris dicundi impedimen-
to, scelerum impunitate, & periculo
maloq; reipub. dum ea quasi plaustrū
disparibus ac diuersis iumentis, auri-
ga cessante, aut nec quicq; laborante,
distrahitur, ac discerpitur: non inua-
luissent inquam dissensiones tam pe-
stilentēs, si senium & perpetuus ferē
morbus consuetudinem & authori-
tatē pristinam retinere eum siuisset.

Quo fit,

Quo fit, vt ipsi iure quodam suo ve-
nia danda sit, si non per omnia eum,
quem debuit, quēq; florentiore ipsius
ætate tenuerat, cursum respub. pristini
no illo sensuū, animi, & memorie vi-
gore in eo deficiente, tenuit. Aetatis
hæc viri Poloni & Litvani, non il-
lius culpa est. Ille quidem præclaris
virtutibus suis, atq; superioris tem-
poris administratione & felicitate
hæc, si qua fuerunt, extremi tempo-
ris incōmoda, penitus, si modo vos
æquiores & gratiores, quàm mali-
gniores haberi mauultis, obscurauit.
Neminem vnquam mortalē inuenie-
tis, qui omnes numeros felicitatis ab-
soluat. In charissimis quoq; parenti-
bus, suauissimis vxoribus, dulcissimis
liberis, atq; adeò in seruis quoq; ve-
stris multa quotidie vos ferre neces-
se est, nisi humanitatem exuere prorsus

sus velitis. Quæ enim ista esset iniu-
sticia & immanitas, atq; adeo impie-
tas, si liberi parentē suum, à quo pro-
geniti, liberaliter educati & instituti,
semper indulgenter habiti, & omni
ratione adiuti & ornati, summa de-
niq; omnia consecuti essent, ad extres-
mum propter olentem animam, mu-
cidasq; nares, addo etiam si libet,
propter neglectam rem familiarem,
abominarētur, aut etiam grauius in-
cusarent, superiorum omnium bene-
ficiorum obliti? Non est hoc vestri
moris, neq; ingenij viri Poloni, qui
non penitus malos reges, nedum bo-
nos & bene meritos, grata memoria
prosequi solet. Verum ad institutū
nostrum reuertamur. Fuit igitur in
Sigismundo, quemadmodum vide-
tis, singularis clementia & priuatim
et publice. At fuit is restrictior in
bene

bene merentes de se ac repub. Fuerit
sanè ita. Sed quis hoc ei vicio vertat?
si bene secum reputet, inane ante eum
regem ærarium: oppigneratas à ma-
ioribus eius possessiones plerasq; &
bona regia: egentes quosdā reges, ne
in quotidianos quidē sumptus pecu-
nia suppetente: nō solutas à patre, ab
ipso vero exactas omnium, nisi fal-
lor, sororum dotes: dotatas duas fili-
as, tres etiam reliquas dotandas &
pro dignitate sua regniq; elocandas
persoluta militibus suis & externis
supra ducenta millia florenorū, eme-
riti apud Ioannem Albertum & A-
lexandrum fratres stipendij nomine
debita: deniq; complura bella non
sine magnis impendijs gesta, & alia
præterea impendentia. Hæc quisquis
recte secum perpendit, simulq; cogi-
tat, quo indignitatis illa ærarij ino-

pia, patrem, fratresq̃, atq̃ etiam maiores eius nonnunquam impulerit, æquior multo in hac parte Sigismūdo erit. Et tamen nihil is prætermisit, quod ad splendorem regni & patrię, dignitatēq̃ suam & magnificentiam pertinere existimauit. Vt enim illa quę modo attigi, non reperi tam, vt redemptos à barbaris captiuos : restitutas res, ne belli causa essent, potenti hosti à nostris prædabundis ablatas : senas nuptias magnificentissimo apparatu factas : cōstructas aliquot locis, & p̃ veteribus tugurijs regali magnificentia exornatas domos, vt hæc inquā prætereā, Arces qdē Camenecēsis in Podolia, Leopoliēsis, Sādomiriensis, Corcinēsis, Vilnensis, Cracouiensis et hæc qdē bis, et alię quædā instauratę & munitę : cōparatę & instructę permultę & magnę

gne bombarde : frequentes legatio-
nes ad externos principes misse, &
ab eis vicissim venientes, splendide ac
liberaliter acceptę atq; dimisse, per
magno ei constiterunt. Sumptuosus
vero & ille fuit splendidissimuscq; cū
Cæsare Maximiliano, & Vladislao
ac Ludouico regibus apud Viennam
congressus, quo Polonorum & Li-
tvanorum nomē, obscurius antehac,
et inopie, inertię, barbarięq; opinio-
ne contemptibile apud externas gen-
tes illustrius & admirabilius esse cœ-
pit. Post hos tot tātosq; sumptus, nō
in luxum, delicias, & voluptates pri-
uatas profusos, sed ad vtilitatem, sa-
lutem, decus & ornamentum reipub.
factos, non est sanē reprehenden-
dum, nec scio an valde laudandum,
quod ærarium non inane reliquit,
filij hæredis necessitati, & futuris rei-

pub. vsibus, vt filiarum dotes taceā,
utiliter seruiturum, bellicq; si quod a
licunde nobis inferretur, neruum fu
turum. Et tamen cum hoc sibi pro
posuisset, ne in priuatos quidem be
nignitatem & munificentiam suam
clausit; & fortes, doctos, ac sapientes
viros, aut quauis alia ratione utiles
reipub. cū donis, tum honoribus &
alijs beneficijs psecutus est. Vt enim
literatos homines, nostrates pariter
et externos, quorum vel opera hono
rifice in rebus magnis uti se posse
existimabat, vel scriptis & præconijs
suum populorumq; suorum nomen
illustratum iri sperabat, vt eos igitur
omittam ac de fortibus viris aliquot
modo insigniores cōmemorem, non
ne Constātinum Ostrogiensem du
cem peramplis beneficijs auxit: nōne
Ostapheio plebeio, aut obscuro dun
taxat

taxat homini, sed in Tartaricis bel-
lis exercitatissimo & vigilantissimo,
cū alias, tum post obsessam aliquan-
diu et oppugnatā à Turcis atq; Tar-
taris, ab eo vero strenue defensam ar-
cem Cercassiam, permagnum hono-
rem habuit, & multa largitus est:
multa sepe delinquēti indulgit. Quid
Nicolaum Senaium scientia & usu
rei militaris præstantem, excellentis
virtutis ergo collocupletatum, & ad
eum, in quo nunc est, honoris gradū
euectum? Quidue virum omni laude
cumulatissimum Ioannem comitem
Tarnouium, cum alijs non obscuris
beneficijs ornatum, tum ad summū
dignitatis fastigium euectum, euidē-
tibusq; grati animi indicijs, et præcla-
ris elogijs cum siue à Moschico bel-
lo & Starodubo euerso, siue à deuiz-
ctis apud Obertinum Valachis re-
uerteretur,

uerteretur, ab ipso ornatū, & honorario munere, publico totius Polonię consensu binis grossis collatis, comonestatum, comemorem? Viunt hi duo, & adsunt, & hac mea dicta nutibus renidentes approbant. Tametsi longē maximū hi virtutis premium, sempiternam rerum a se gestarum gloriam, quę eos nunq̃ destituet, arbitrantur. Taceo Bielscium & Lacium Moschos transfugas per honorifice ab eo acceptos, & luculentis possessionibus donatos, ingenij, fidei, et scientię rei militaris ergo. Non fuit ergo, non fuit Sigismundus, ne in hac quidem parte restrictior. Aut si quando tandem fuit, non sua voluntate, sed necessitate idq; ingrauescente maxime ætate fuit. Quoniam aut illa quoq; vel potissima pars est iusticię, quę cum cœlitibus hominum
quasi

quasi societate quandā tuetur, pietas
inquam & religio, de hac quoq; iam
tandem postremo loco mihi dicen-
dum est. Consulto autē in hunc eam
locum seruauī, vt quę reliquas om-
nes virtutes in se continet, & quasi
germina quædam ex se emittit, ho-
minisq; felicitatem perficit, eadem
nobis huius optimi regis perficiat
laudationem. Absq; hac enim cæterę
virtutes, imagines virtutum & um-
brę sunt verius, q̃ virtutes: neq; om-
nino laudabiliter & beate, quamuis
rebus ad vota fluentibus, viuatur.
Qua autem pietate fuerit, quāmq;
sanctę & religiose Deum opt. maz-
ximum Sigismundus hic rex colue-
rit, si alia nulla essent, ea, quę hacten-
us persecuti sumus, satis magno es-
sent argumento. Neq; enim ita se ille
tum in administrando regno, tum

K in omni

In omni vita gessisset, neq; tantus e/
uasisset, neq; tot bonis & felicitati/
bus, quot percurrere obiter vix pos/
tuimus, aut ipse, aut ditiones eius cum/
mulate fuissent, nisi Deum propiciu/
m habuisset. Verissimum enim il/
lud est, quod est in epistola diui Ia/
cobi Apostoli. Omne munus bonu/
et omne donum perfectum superne
descendere à patre luminum. Eum
vero nemo propiciu habere pos/
test, nisi qui agnoscit, reueretur, et col/
lit, omnemq; fiduciam suam in eo
collocat. Sic enim canit David rex
et propheta: Inquirentes dominum
non deficientur vlllo bono. Et alibi:
Qui confidunt domino, erunt sicut
mons Zion, qui non comouetur in
æternum. Cum igitur Sigismundo
tot illa tantaq; bona in omni vita
suppetierint, quis negabit eum Deo
cure,

cure, suo nonnullo merito, fuisse?
Vt enim non fallitur, ita neq; fallit
Spiritus sanctus, qui per Dauidem
olim locutus est: Quoniam rex spe-
rat in domino, & in misericordia al-
tissimi, non commouebitur: Et que
præcedunt, Desiderium cordis eius
tribuisti ei: Præuenisti eum in bene-
dictionibus dulcedinis: et alibi: Pro-
pe est dominus omnibus inuocanti-
bus se, omnibus inuocantibus se in
veritate: Voluntatem timentium se
faciet, & preces eorum exaudiet, &
saluos faciet eos. Custodit dominus
omnes diligentes se. Sed quoniã im-
pijs quoq; nonnunquam prospere
multa in hac vita cadunt, elucetq; in
eis etiam aliquando nonnulla imago
virtutis atq; pbitatis, age videamus,
num qua alia ratione pietatem huius
regis ostẽdere possimus. Et ecce oc-

K ñ currūt

currūt nobis templa Dei opt. max.
partim instaurata, partim à funda-
mentis excitata, & multis magnisq;
donarijs, & præciosis vtenilibus, ad
splendorem, simul & vsum cultus di-
uini regali munificentia exornata.
Atq; vt Vilnēsem basilicā & Rupē-
se siue Scalcense fanum, & quædam
alia, quę nunc in mentem non veni-
unt præteream, hoc quidem certe de-
lubrum pulcherrimum & sumptuo-
sissimum basilicę huic adiunctum, seu
verius iniunctum, quod sepulchrum
et monumentum suum ille esse vo-
luit, cum instituto iugiter & cōcinne
Deum colentium sacerdotum colle-
gio, ferit oculos nostros, & quodam
angusto splendore perstringit. Huic
vero basilicę quàm multa, & quàm
ampla donaria contulit? Iam quis
nescit, q̃ sedulo is, dum per ætatem
et morbū

et morbum potuit, et quàm religiose
sacris cultuiq; diuino operam dede-
rit, nulla neq; temporis, neq; loci in-
cômoditate, neq; occupationibus res-
tractus? Quid ego precum eius assid-
uitatem? quid festorum dierum iei-
uniorumq; intemeratam obseruan-
tiam, commemorem? In quibus om-
mittendus vix valetudinis gratia, atq;
id extremis demum aliquot annis,
medicorum suasu, & episcoporum per-
missu, ne dicam hortatu, sibi indul-
sit. Quæ enim à teneris annis cum la-
cte quodammodo materno imbibe-
rat, ad extremum vsq; halitum con-
stanter et mordicus ea retinebat. Ex-
terni hi sunt cultus ritusq;, fateor,
neq; in his cardo religionis nostræ
vertitur: Vera & interior pietas in
mentibus & volûtatibus nostris pe-
nitens inclusa est. Ita sanè. Sed cū ea

K in soli

solī Deo perspecta & explorata sit,
tamen his externis sese nobis prodit,
et exerit, vt sic luceat, secundū autho-
rem salutis nostrę Christum, lux nos-
tra hominibus, vt n̄ videntes opera
nostra bona, celebrent & glorificent
patrem nostrum cœlestem. Bona est
enim, ait Angelus ad Tobiam, ora-
tio cum ieiunio, & eleemosyna. Ipse
quoq; Christus Iesus apud Matthæū
magnopere hæc tria cōmendat, dum
quomō fieri debeant, præcipit. Quid
vero prolixam Sigismūdi in egenos,
quorum victus vestitusq; parādī ra-
tiones vel morbus, vel ætas, vel cala-
mitas aliqua, vel deniq; arctioris &
addictioris deo vitę professio impe-
diuisset, beneficentiam & liberalitatē
persequar? Eadem opera lucē hanc
diurnam accensa lucerna illustrare
coner. Cernitis en ipsorū turmas nō
modo

modo templū hoc, verum etiam vi-
as & plateas cōplentium, & orbitatē
suam, tam benefico rege amisso, mi-
serabiliter deplorantium. Illa vero
eius in receptis antiquitus Dei plas-
candi ritibus et ceremonijs, sacrosan-
cte retinendis ac defendendis, & in
propugnandis dei ministrorum cō-
modis, præclara voluntas & constā-
tia, in ista præsertim nostri temporis
licentia, & isto nouarum rerum, quo
nūc leuissimi quicq; homines flagrāt,
studio, seu verius pruritu, nonne ma-
ximum est singularis pietatis argu-
mentum? Vidit enim sapientissimus
rex in religione nostra nihil melius,
nihil exactius hoc tempore à quoquā
inueniri posse, quàm ab ipsis Christi
seruatoris nostri discipulis, eorumq;
successoribus pximis, sanctissimisq;
patrū concilijs constitutū, & publico
Christiani

Christiani orbis consensu tot sæculis
retentum esset. Didicerat non hic,
aut illic, & in angulis omnino Chris-
tum quærendum esse, neq; vniuscus-
iusq; esse, arbitrato suo verba & in-
stituta dei interpretari, sed ecclesiam,
ecclesiam inquam, in qua certa esset ac
perpetua, vt inquit vetustissimi san-
ctissimi & grauissimi doctores, Ire-
næus, Cyprianus, & Augustinus, tot
sæculis cõtinuata, sacerdotum et epis-
coporũ successio, columnã esse, quẽ
admodum ait diuus Paulus, et firmamẽ-
mentũ veritatis. In ea sola dari spiri-
tum veritatis, qui vt author, ita in-
terpres quoq; sit sacre scripturę: non
dissensionis, verum pacis Deus. Quo-
quidẽ illis carere necesse esset, quibus
inter ipsos non conueniret, & qui ne
ipsi quidem singuli sibi constarẽt, sed
omni vento doctrinę, quasi nebule
turbine

turbine exagitatē, circumferrentur?
Animaduertit etiā et illud pius prin-
ceps, omnem nouorum istorum thes-
ologorum rationem inuidentia, cus-
piditate, ambitione, & effreni quadā
licentia inflammata, ventri suo ser-
uire, non Iesu Christo, quem dictis
quidē et scriptis, ac manicis quoq; tu-
nicarum iactarent, factis vero, vt ait
idem Paulus, negarent: qui superba
et vana loquentes, vt verbis diui Pe-
tri utar, per concupiscentias inescarēt
homines carnis voluptatibus, eos qui
pusillū aufugerant, eos qui in errore
versantur, dum ipsis libertatē polli-
centur, ipsi serui corruptelę. Intellige-
bat etiam, si qui fortē abusus in mor-
res nostros vitamq; irrepsissent, si tes-
mere ij vnus cuiusuis, aut paucorum
priuatorū arbitrio submouerētur, re-
ligionem omnē sacrosanctā, cuiusuis.

L libidine

libidine exagitata & labefactata, vacillaturam et in periculum venturam esse. Vel aliam quis proferat causam, curnam sanctissimam, et ab ipso Christo Iesu institutę ceremonię, & religionis Christianę fundamēta, sacramenta inquam, & ipsa diuine nature cū humana in Christo indissolubilis copulatio, à Germanicis istis, quęadmodum ipsi videri volunt, euangelij illustratoribus, impudenter & impie conuellantur. Nimirū nusquam consistit impia et gygantea hominū audacia, vbi semel frenos excussit, et quoduis in dubium reuocandi mutandique licentiam nacta est. Religione enim et reuerentia, & sacrosancta quadā atque inuiolabili persuasione religiones omnes continentur. Hęc igitur cum ita perspecta haberet religiosissimus rex, ad officium suū vel maxime pertinere exi-

re existimauit, vt religionē omnemq̃
cultum diuinū, quemadmodū à ma-
ioribus accepisset, in regno suo con-
seruaret, sacerdotūq̃ incolumitatē ac
dignitatē, quibus quasi canibus qui-
busdam sagacibus incolumibus, neq̃
grex Christi lacerari à lupis, neq̃ ab
apris aut vulpeculis vinea vastari
posset, tueretur. Eamq̃ ob rē Geda-
nenses ciues in multitudinis temeriz-
tate quadā seductos, summa cura atq̃
diligentia, cōtempo omni periculo,
quod ipsi inde non obscure immine-
bat, in viam, & ad pristinam religio-
nē reduxit. Iā vero illa, quòdm oribūz
sacra Christi mysteria ritu Chris-
tiano expetiuit, & venerabundus ac-
cepit, quòd se totū Deo religiosis ver-
bis & suspirijs cōmendabat, quòd in
eius clementia & misericordia fidu-
ciam suam omnē collocabat, quę &
L ij isti

isti euidentissima, nisi fallor, verę pietatis indicia iudicant, nõne certa sunt pie & religiose exactę vitę testimonia? Cũ igitur tanta pietate, quanta genere illo inclyto, et educatione optima digna fuit, præditus fuerit Sigismundus, nihil mirũ, si iustus quoq; clemens, magnificus, & benignus: si temperas, moderatus, pudicus, et modestus: si fortis, cõstans, patiens, et excelso animo: si præteritorũ memor, præsentium sagax indagator, futurorum acutus cõiectõr, & vtiliũ publice priuatimq; diligens et sapiens promissor fuit: Non mirũ, si in hac breuitate vitę humane, magnisq; laboribus viuendo octogesimũ secundum annũ attigit: si viribus et valetudine plerunq; firma fuit: si sensuum ingeniq; vigorem ad extremũ penè retinuit: Non mirũ, si gratia & auctoritate

ritate apud suos pariter & externos,
summos iuxta ac infimos valuit: si
amplissimū regnum, elatis post patrē
duobus fratribus, mature adeptus,
bellis felix & victoriosus, pace multa
beatus, vxoribus et liberis non infor-
tunatus, ditionum aliquot accessio-
nibus locupletior, tam bene, tā quie-
te, tam feliciter, tantoq; bonorū om-
nium fauore vno & quadraginta an-
nis id administravit, & florentius
multo, quā acceperat, non degener-
ari, vtī confidimus, filio reliquit. Non
mirum deniq; si sempiternū optimi
et fortunati principis, & patris pa-
trię nomē atq; gloriam, nisi me vanū
fallit augurium, apud longā posterit-
atē celebris inclytusq; rex retinebit:
quippe qui superiores omnes prin-
cipes & reges nostros nō modico in-
teruallo post se reliquisset. Nam que

in singulis illis singula laudabilia fu-
erunt, ea hic vnus omnia complexus
est: Boleslai Chrobri, vt ab hoc po-
tissimū ordiar, solertiam & magnifi-
centiam: Cazimiri monachi pacis et
instaurandę patrię, superiorū tempo-
rum iniuria afflictę, studium: Wla-
dislai eius filij mansuetudinem: Boles-
lai Criuousti victorias: Crispi pro-
uidentiam: Miecislai senis grauitatē:
Cazimiri horum duorū fratris iustiz-
ciam, Lesci Albi excelsum animū: Bo-
leslai pudici religionē ac temperantiz-
am: Lesci nigri moderationē animi:
Wladislai Loctici fortitudinem et in-
tolerandis aduersis patientiam: Cazi-
miri magni, in ornando & munien-
do regno studiū atq; diligentiam: la-
gellonis aui, si non in propagādo, cer-
te in amplificando cultu diuino, pie-
tatē, laborem, & munificentia: Wla-
dislai

dislai patrui magnanimitatem et cle-
mentia; Cazimiri patris facilitatē &
offensarū perbreuem memoriā: Des-
niq; Ioannis Alberti fratris ad res
magnas gerēdas, quanq̃ meliore for-
tuna, alacritatē. Has inquam omnes
omniū illorum virtutes solus Sigis-
mundus non modo æquauit, sed su-
perauit etiam, ita vt nulla cuiusq̃
eloquēcia, nedum infantia nostra, sa-
tis digne & pro meritis eum laudare
possit. Sed iam ipsum ex augusto il-
lo Mausoleo, in quo heri reconditus
est, nos, quibus præfuit, alloquentem
audiamus. Quam iuste, quāq; modes-
rate, vobis viri Poloni (liceat enim
mihi vos omnes, imperio coniūctos,
vno nomie appellare) imperauerim,
et quanta felicitate regnū hoc auxe-
rim, ornauerim, & cumulauerim, vos
ipsi probe nostis, aut si qui per ætatē
intellis

intelligere & iudicare adhuc non potuistis, è maioribus natu, bonis et grauib; viris, discere potestis. Pro his meritis meis, iure meo illud à vobis postulo, vt si quid vnquã imprudens offendi, id vel humane imbecillitati vel ætati meæ condonetis: quam vero mihi debetis gratiã, eam liberis meis dulcissimis, referatis, morte mea pupillis. Filiũ hunc meum vnicũ, quem ipsi vobis regem, mihi successorẽ, me volente & postulãte, iam pridem designastis, eodem quo me, aut maiore etiã, si potestis, studio prosequamini, consilijs adiuuetis, consentientibus animis atq; viribus protegatis, ætati eius nonnihil etiam indulgeatis. Ne audiat eos, qui dum suam rem agũt, vestrã agere videri volunt, & tamen aliud alibi prę se ferũt, vtrinq; vt gratiam ineant, & opes potentiamq; suam augeant

am augeant & stabiliant. Cernitis
qualia nūc sint tēpora, quousq; domi
progressa sit multorū audacia, quan-
ta huic regno & cōmuni patrię peri-
cula à barbaris impendeant. Mature
vobis prouidendū est, ne non modo
imperium vestrū & respub. verum
etiā libertas et vita vestra vestrorūq;
in extremū discrimen veniat. Id vero
ita demū recte prouidebitis, si subla-
tis omnino quorūdam factionibus,
dissidijs, & simulatibus mutuīs, a-
more & officio erga vos inuicem, er-
ga regem vero vestrū studio & be-
neuolentia certabitis. Sic enim fiet,
mihi credite, vt qui nunc formidolosi
nonnullis videmini, formidabiles vi-
cinis vestris hostibusq; sitis. Ad te
vero, fili charissime, hæc mea est ora-
tio. Illo autē habitu illoq; vigore hec
tu Sigismunde Auguste patrem tecū

M loqui

loqui existimato, quo fuit, cū tibi huius regni habenas sceptrūq; traderet. Nihil est quod te vna cum matre, & sororibus tuis, puellis lectissimis, propter mortē meam tantopere excrucies. Mihi quidē ego meo tempore, annorum, vite, gloriæq; satur, non dico mortuus sum, sed ad beatiorē vitam regnumq; melius migraui. Vt autē vestro quoq; & horū omnium tempore id factū esse videatur, secundū Deum in te, fili, maxime situm est. Tibi mi fili deinceps & mater & sorores, & vero respub. maxime curę esse debebunt. In te spes omnes omnium, quas frustrari te æquū non est, sitę sunt. Nō nihil quidem nobis debet Polonia, quemadmodū audisti: sed nos illi multo plus. Quippē quę nos sibi maioresq; nostros, posthabitis quibusdā illustrioribus & elegantioribus

tioribus, atq; etiã potentioribus for-
tasse, reges assumpsit, & summa fide,
studio, obsequioq; coluit. Te, quẽad-
modum ipse nosti, puerulũ etiam tũ,
regio diademate insigniuit. Ad eius
igitur salutẽ atq; dignitatem, vicissim
te voluntatẽ tuam, studia, & conatus
omnes adiungere in primis æquum
est. Id vero ita demum recte facies, si
omnibus te æquabilẽ, familiarẽ vero
non nisi grauissimis & sapiẽtissimis
quibusq; præbebis: si nullius ius et in-
nocentiam neq; gratia, neq; odio cu-
iusquam opprimi sines, & in iudicijs
exercendis non cuius cognatus, neces-
sarius, aut cliens quisq; sit, sed quàm
iustam causam habeat, attendes: si te-
nuiores à vi & iniurijs potentiorum
vindicabis: si honestatem voluptati,
publica cõmoda tuis priuatis antepo-
nes: si nulla in re leuior, aut præceps

M n eris,

eris, neq; de maioribus rebus absq;
consilio senatus quicquam statues: cū
iuuenibus vero & iuuenili ardore
præditis consilia non temere cōmu-
nicabis; si assentatoribus aures non
accommodabis. Blandum enim est
malum, sed pestilens inprimis regnis
atq; regibus, assentatio: si dissensiones
ordinum, & similitates procerū inter
ipsum authoritate tua penitus extir-
pabis: si deniq; pietatem atq; religi-
onem sanctissimam sedulo & ex ani-
mo coles, neq; ab institutis maiorū,
et iam inde ab exoriente religione
Christiana apud omnes gentes rece-
pto, & ad nostra vsq; tempora trans-
misso retētoq; cultu dei opt. maximi,
venerandisq; ceremoniis atq; do-
gmatibus te cuiusquam vel insidio-
sis blandiciis, assentationibus, & ille-
cebris auocari, vel importunitate a-
uelli su-

uelli sustinebis. Harum rerum omnium exempla domestica habes, satis, nisi fallor, illustria. Non ignoras fili, quo successu, qua felicitate, quantaq; gloria nos tam diu regnauimus. Id nos totum Deo opt. max. quem sedulo riteq; coluimus, acceptum referimus. Existimare autem debes, neq; regnum, neq; quicq; omnino sanctum & inuiolabile esse posse, ubi religio labefactatur. His tibi vijs fili suauissime ad laudem, ad beneuolentiam hominum, ad salutem tranquillitatemq; ditionum tuarum, deniq; ad decus et immortalitatem grassandum est. Hac certus est, et exploratus pijs principibus ad cœlum aditus: Hæc tecum Sigismunde Auguste pater: Illa rex vester vobiscum viri Poloni. Reliquum est, utriq; ut sanctissimis et saluberrimis monitis eius

M iij obtem

obtemperetis, eiusq; præclara erga
vos merita, assidua pietate & grata
memoria semper prosequamini: om-
nesq; pariter eum, vti debemus, vi-
uorum & mortuorum Deo, apud
quem nemo satis iustus et insons est,
assiduís precibus commendemus.
Vicissim ille in cœlis, vti speramus,
pro nobis orabit: & quorum salutí
et incolumitati omni ratione, quoad
vixit, consuluit, ihs ne nunc quidem,
omni iam rerum terrenarum cura &
modestia solutus, studium suum
in placando Deo optimo
maximo dcesse pa-
tietur.

Cracouię apud Viduam Hiero.viet.

